aduse în scaune portative și cu catîrĭ ce cară bagagele, se opri la una din acele case cu duoĕ etage, construită din lemne și scândurĭ, boită, fáçiuită pe din afară, cu perdele roșiĭ și cu uă sumă de femeĭ tinere carĭ priviaŭ la ferestre. De desubtulŭ acesteĭ case era uă cafenelușă puturósă, înegrită de fumŭ, și din care, prin uă mică scară, comunica cu partea de susŭ. Maĭ avea alăturĭ, cam în strîmtóre și p'în mare necurățenie, uă ușă în locŭ de pórtă, pe unde visitatoriĭ putéŭ intra și eși. Uă femeie mică dér grósă, avêndŭ nisce ochĭ umflațĭ marĭ, cu unŭ zîmbetŭ lingușitorŭ pe buse, ce era stĕpâna asteĭ case, eși de priimi pe nouile venite. Se urcă cu dênsele pe uă scară îngustă la al duoilea etagiu. Acolo eraŭ camere mobilate dupĕ maniera orientalĕ, vre uă duoĕ salonașe, și unŭ bărbatŭ, ca unŭ Cavazŭ cu fisionomia de eunucŭ, păzindŭ la ușa intrăriĭ. Ḑiua și nóptea acéstă casă nu era închisă. Déca în acelŭ anŭ, pênă a nu se începe resbelulŭ, diplomația europeană care ș'avusese ochiĭ cu totulŭ ațintițĭ asupra acesteĭ cetățĭ, și care trimise plenipotențiarĭ d'a se într'uni ca să se reguleze afacerile să nu fie marele conflictŭ, făcu să fie în Constantinopole maĭ mulțĭ străinĭ, impiegațiĭ și ceĭ din suita plenipotențiarilorŭ, pe lângă suma aceia de oștire ce se concentrase, cu atâtŭ maĭ mult casa acésta era frecuentată de străinĭ, de oficerĭ, și pênă și de Grecĭ, ceĭ cu fesulŭ culcatŭ pe uă parte ca căciula frigiană.

Copila susŭ ḑisă și celelalte duoĕ fete fură priimite de acea femeiă scurtă îmbrățișindu-le și sărutându-le pe fáçiă. Susana fu dusă într'uă camĕră separată cu sofale, tanturĭ, cu așternutŭ, cu peschire, cu tavă pe mésă, pe care

eraŭ depuse serbeturĭ, bucheturĭ, ape de florĭ, mirósc, apă de bĕutŭ şi tot ce servă la toaleta femeieĭ, care cameră i se destinase eĭ. Dênsa credu de uă cam-dată că astă damă e vre uă rudenie, saŭ sora peţitoruluĭ eĭ, şi fetele celelalte servitóre. Decĭ s'aştepta să fie recomandată şi a fi ţinută în consideraţiunea uneĭ rudeniĭ de aprópe. Ea aşteptă ca mirele eĭ să vie să 'şĭ facĕ détoria, să o presinte pe dênsa, saŭ tótă acéstă lume a fi eĭ presintată. Ênsă elŭ fu cât se arĕtă unŭ minutŭ, fără a dice vre uă vorbă, şi apoĭ numaĭ îlŭ vĕdu...

Câştigurile cele marĭ, sciţĭ, pe cine n'a atrasŭ către Dunăre cu ocasiunea resbeluluĭ ruso-turcŭ? S'ar fi pututŭ ca unŭ membru din soçietatea monedeĭ să nu fie de la început acolo?

Tot ce putemŭ afirma e că, în August 877 era la Zimnicea, numitulŭ personagiŭ, şi cu acea femeiĕ însemnată care a fost voit să trécă Dunărea.

XX

UMILITĂ CA UNŬ CULPABILŬ CARE SE PENITENŢIAZĂ

Uă capitală da atâţĭ străinĭ frecuentată, recunoscută de magnificenţă şi climă frumósă ca a Constantinopoleluĭ, cine póte să 'ĭ afle şi să pĕtrundĕ îndestulŭ, ca şi întregile ce se ţesŭ înlăuntru-ĭ, pĕcatele şi viciile în care se tăvălesce?..

Să continuămŭ ênsă a descri cele petrecute infortuna-

teĭ copile de când ea a intrat într'uă casă străină, necunoscută eĭ, în ţéră străină.

Ce póte să fie? ḑise ea în sine de cum a ajunsŭ. În casa asta se simte unŭ aerŭ infectatŭ; s'audŭ vorbe deşănţate, şi adesa orĭ unŭ rîsŭ batjocuritorŭ se cunósce pe busele astorŭ femeĭ cari de diferite naţionalităţĭ se găsescŭ aci?.. Vĕḑêndŭ numaĭ că ele petrecŭ uă viaţă trândavă şi că în tóte mişcările lorŭ sûntŭ fără pudóre, făcea pe biata inocentă a i se roşi obrasiĭ şi a 'şĭ lăsa ochiĭ în josŭ când le întêlnia.

Juna fiică fusese priimită acolo, i se dedese uă cameră pe séma sa; stŏpâna o trata curat ca pe unŭ óspe la hotelŭ. Diminéţa, la prânsŭ şi séra o servia cu uă mésă cu felurĭ de mâncărĭ aduse pe sinie, peste ḑi avea fructe şi cafea; ḑiua, nóptea ea avea libertate să facĕ ce ar' voi, a se culca în salonaşŭ pe uă sofa móle, saŭ să priviască de la ferestre în stradă cum trecŭ cerşitoriĭ, saŭ vînḑĕtoriĭ de rachatŭ, rivani şi corăbiele.

Une-orĭ o făcea ca să se retragĕ în camera eĭ vĕḑêndŭ că intra câte unŭ bărbatŭ, saŭ şi maĭ mulţĭ, cari eraŭ întêmpinaţĭ de acele femeĭ, — câte unele eşind cu sênulŭ desfăcutŭ şi aprópe nude, dinaintea lorŭ... Când ea era singură, nisce cugetărĭ negre şi mustrarea de cugetŭ nu o slăbia. Cu tóte acestea adâncŭ cunoscu că ea era acolo depărtată de ochiĭ şi inima căldurósă a părinţilorŭ şi de mama sa bĕtrână care o iubise şi o îngrijise ca pe fiiea eĭ. Ce póte să fie? şi ce va resulta din astă viaţă trândavă şi deşănţată ce o vedea la atâtea tinere femeĭ perdute cari se găsescŭ acolo cu cari era să trăiască împreună? De sigur că ele rîdéŭ de virtute, modestie şi

pudórc! Nicĭ una ênsă din aceste bacante inmorale, ca cum eraŭ vorbite între ele, nu venia să 'ĭ spună ce sórtĕ o aştéptă; şi nicĭ stŏpâna acea scurtă şi cu ochiĭ ca de şopîrlă nu 'ĭ ḑisese nimica maĭ multe ḑile, în intenţiune ca să o deprindĕ cu încetu în astă viaţă desmoralisată. Ea petrecu vre-uă patru cincĭ ḑile în astă stare monotonă; şi cu tóte astea, lipsită fiind de orĭ-ce esperienţă, nu scia încă bine unde este. În nopţile maĭ din urmă ea a auḑit pasiĭ acelei stŏpâne care a venit de a încercat clanţade la uşa eĭ şi s'are tras înapoĭ găsindŭ uşa închisă cu zăvorulŭ. Adesea orĭ se făcea larmă în salonŭ de femeĭ şi bărbaţĭ; alte-orĭ danţaŭ pe ḑiumĕtate despoiate într'uă orgie desfrênată, apoĭ se repeta rîsurĭ cu hohote, şi în urmă nisce gemete înfundate se auḑiaŭ din camerile alăturate, produse din beţia fără marginĭ şi nesimţire...

— Unde sûntŭ eŭ? ḑicea în sine juna fiică deşteptându-se nóptea din somnŭ când o găsia maĭ tare mustrarea înfricoşătoruluĭ tribunalŭ alŭ consciinţeĭ!.. Dupĕ şése ḑile de uă ast-felŭ de viaţă, veni diminéţa stŏpâna, şi o întrebă, maĭ ântêiŭ cu obicinuitulŭ eĭ surisŭ, cum aĭ dormit?..—He!.. cam aşa!.. rĕspunse juna fiică, care avea ochiĭ roşiĭ pentru-că tótă nóptea plânsese şi într'una blestemase pe acea nelegiuită femeie care o amăgise să plece din casa părinţilorŭ eĭ.—Dér dumnéta cu ce orânduială eştĭ venită?.. adăogă cam de uă-dată stŏpâna, care scia binişorŭ românesce, pentru că era de origină de la Herţa. —Pe mine, să feréscă Dumneḑeŭ pe orĭ-ce omŭ de chipul cum am venit!.. m'aŭ amăgitŭ că mĕ ia de soçie bărbatulŭ care m'a adus, şi care acum!..

— Cine?.. întrebă cu seriositate femeia.

— Omulŭ acela care m'a luat de la Galațĭ, rĕspunse fiică.

—Cine?.. Orĭ vreĭ să ḑicĭ de bărbatulŭ meŭ?.. Elŭ e bărbatul meŭ copilă dragă!.. Dumnéta, ce-felŭ? aĭ venit de la Moldova cu cheltuială, te a îmbrăcatŭ; uite rochia din cufărŭ, șalulŭ care îlŭ porțĭ, inelul din degitŭ, tóte acestea costă parale. Cum vreĭ să cheltuiască alțiĭ pentru D-ta?.. Haida de! n'am credut să fiĭ așa de ușurică la minte!!.—Sûntŭ vinovată, recunoscŭ, am greșit!.. Elŭ m'a înșelat, dómnă; elŭ mi a ḑis că mĕ ia de soçia luĭ legitimă, și aceste lucrurĭ mi le a dat ca nisce darurĭ din partea sa.—Dumnéta, să fiĭ amăgită la vĕrsta care o aĭ?.. Dumnéta? cine scie aĭ duoĕ-ḑecĭ de anĭ?.. Ḑi maĭ bine, adăogă stŏpâna cu ironie, că 'țĭ a plăcut să fiĭ așa!..—Oh! Dómne Iisuse Christóse!.. Părinte! mamă!!. ertațĭ fiiceĭ vóstre greșiala neascultăriĭ care a făcut!.. adăoga fiica începĕndŭ ast-felŭ să plângĕ dinaintea asteĭ femeĭ care o privia din ochĭ cu uă căutătură batjocuritóre și plină de indiferență la plângerile eĭ.—Ce spuĭ d'al-de astea?.. ḑise femeia luândŭ unŭ acrŭ și maĭ seriosŭ. Banĭ s'a cheltuit pĕnă aicĭ cu dumnéta pe drumŭ, și se cheltuesce și acum. Aĭ casă, mésă și tot ce 'țĭ trebue, cum vreĭ D-ta să cheltuimŭ noĭ pentru ca să te ținemŭ? Te prefacĭ că nu înțelegĭ pentru ce aĭ venit!?. haĭ!? Erĭ și alaltă-erĭ am cercat la ușa dumitale, și era tare închisă pe dinlăuntru!.. Nesocotito! orĭ credĭ că noĭ sûntemŭ nisce proștĭ ca să ne învĕrtescĭ cum vreĭ pe degite?..—Să vie aicĭ elŭ, să spunĕ elŭ în frica luĭ Dumnedeŭ ce mi a promis, ce chipurĭ a întrebuințatŭ și prin ce miḑlocire a uneĭ femeĭ m'a adus de la Ismailŭ... să sciĭ cum m'aŭ amăgitŭ pĕnă

când am ajunsŭ aicĭ!..—Aicea eŭ sûntŭ stŏpână, adăogă femèia cu unŭ aerŭ impunĕtorŭ, bărbatulŭ meŭ umblă dupĕ negustorie, elŭ s'a dus...—Vaĭ! Dumneḑeule drepte! unde mĕ găsescŭ eŭ! esclamă earăşĭ copila în desperarea eĭ, auḑind vorbele ce i se ḑicea, pe când cele-lalte fiice fără pudóre ascultaŭ la uşă şi începuseră să rîdĕ cu hohote.

— Să tăcemŭ acum şi să ne împăcămŭ... Ia să ne înţelegemŭ cu frumosul, adăogă femeia de uă asemenea meserie, să vedemŭ isvodulŭ de socotélă a dumitale. Eată aci, cu totu ce s'a cheltuit pênă acum pentru dumnéta, se adună suma de treĭ-ḑecĭ lire otomanicescĭ, osebit de îmbrăcămintea şi alte cheltuelĭ... Ca să te plătescĭ, caută să veḑĭ ce facŭ fetele cari le amŭ aicĭ; ear déca te veĭ împotrivi, atuncĭ numĕră baniĭ toţĭ ce s'aŭ cheltuitŭ, dă îndărĕtŭ sculele şi hainele, şi te du unde poftescĭ, că nu te ţin cu sila.—Pré bine, tóte le daŭ!.. Cel puçin lasămĭ timpŭ să scriŭ acasă părinţilorŭ meĭ; eĭ vorŭ face ce vorŭ putea ca să plătiască şi să mĕ scape!..—Părinţiĭ dumitale aŭ aflat unde estĭ că li s'a scrisŭ îndată cum aĭ venit. Scrie-le eară déca voiescĭ!... Şi stŏpâna eşi din camera asteĭ fiice fiind aprinsă la façiă de mânie pentru încăpăţînarea, cum ḑicea dênsa, asteĭ dobitóce fiinţĭ.

A duoa-ḑi veni ear stŏpâna caseĭ, cu unŭ aerŭ prefăcutŭ de bonomiă, şi ḑise nefericiteĭ acestia: — Déca nu vreĭ să şeḑĭ la mine, ţi am găsit unŭ miḑlocŭ că să eşĭ; unŭ domnŭ Englesŭ va numĕra baniĭ pentru D-ta, şi pentru acésta o să 'lŭ servescĭ şése lunĭ.—Este tată de familie elŭ? are femeie şi copiĭ..? bucurosŭ voiŭ servi în casa luĭ ca uă servitóre; alt-felŭ, feréscă-mĕ Dumneḑeŭ! nu!..—Eştĭ pré încăpăţînată şi capriçiósă! adăogă femeia.

Şi apoĭ să 'ţĭ aducĭ aminte că cu cât va trece timpulŭ, cheltuiala merge şi socotéla se adaogă. — Voiŭ muri dér de fómе!.. Te rogŭ să nu 'mĭ maĭ aducĭ de mâncare, ḑise juna fiică plângêndŭ. — Îmblânḑesce-te şi te linişte-sce!.. ḑise femeia arĕtândŭ earăşi dinţiĭ în felŭ de surîsŭ, care apoĭ plecă.

— Óre numaĭ vĕḑuiŭ acele duoĕ fete cu care ne am dat josŭ în piadelă când intrarămŭ la portŭ? ḑise Susana rĕmânêndŭ singură. Déca aşĭ vedea vre una din ele, ca să pot vorbi măcar, pentru că nu cunoscŭ alt pe nimenĭ aicĭ!.. Ea stătu mult pe gândurĭ, şi apoĭ eşi în salonaşŭ, nefiind atuncĭ nimenĭ dintre străinĭ.

Fetele acestea eraŭ, cum ḑiserămŭ, de diferite naţionalităţĭ şi de prin diferite ţĕrĭ aduse: nemţóice, maghiare, lesce, arabe şi române. Ele făcéŭ adese orĭ chefŭ între dênsele precum şi când eraŭ bărbaţĭ; eşiaŭ când voiaŭ pe strade, învestite cu portulŭ europenŭ, saŭ grecescŭ; şi de multe orĭ ele stăteaŭ ca nisce trântore trântite p'acele sofale. Cel mult le era ocupaţiunea de a da cu cărţile. Şi, orĭ când trecea cine-va pe strade, ele săriaŭ cu tótele la ferestre cu nisce gesturĭ pré libere, saŭ făcêndŭ cu mâna besele... Ele aninaŭ unŭ paneraşŭ cu uă sfóră de unŭ scripete, prin care cumpĕraŭ din stradă halviţă, corăbiele, halva, cataifŭ şi poricale, pe carĭ le rĕdica pe scripetŭ în susŭ pênă la ferestre.

Unŭ minutŭ Susana fiind singură, a auḑit în stradă plângerósa voce a unuĭ cerşetorŭ. Ea se duse să se uite pe ferestre. Vĕḑu pe uă mîrţógă de calŭ, slabŭ că i se vedea cóstele, avêndŭ în locŭ de şea unŭ scaunŭ de lemn în spinare, ca uă mescióră rĕtundă, pe care sta, cam pe

uă rênă, unŭ neferícitŭ bărbatŭ care nu se părea pré bĕtrânŭ, dér, pe lângă îmbrăcămintea luĭ trenţărósă, era galbenŭ la façiă şi slabŭ ca unŭ mortŭ, ce demonstra că era pĕtrunsŭ şi ruinatŭ de bóle chronice, şi cu elŭ unŭ băieţelŭ cu unŭ fesŭ soiosŭ pe creştetŭ şi cu nisce poturĭ rupţĭ, ducênd de căpăstru jigărita mîrţógă cu cerşetorulŭ ḑisŭ. Acesta chiămа compătimirea ómenilorŭ la nefericirile luĭ, vorbindŭ şi cântândŭ în limba grécă, cu aceste vorbe: „Sûntŭ unŭ pĕcătosŭ puschĭ, care în copi„lăria mea m'am tăvălitŭ în desfrênare şi ticăloşiĭ. Uita„semŭ atuncĭ sfătuirea părinţilorŭ şi ómenilorŭ bunĭ; am „călcat în picióre, prin faptă scârbósă, sânta dragoste a „bisericeĭ şi am fost despreţuitŭ ranele Mêntuitoruluĭ „Iisusu care ş'a vĕrsat sângele pentru luminarea şi mân„tuirea nóstră! Am greşit şi mult am pĕcătuit!.. Erta„ţi-me, fraţilorŭ! şi mĕ ajutaţĭ în miserabila stare în care „mĕ găsescŭ!..„ Trecĕtoriĭ, auḑind acestea, fie-care îĭ întindea mâna, şi ferestrele se deschidéŭ de pe la case ca să 'ĭ arunce ce-va.

Copila sta cugetândŭ şi ascultândŭ vorbele astuĭ nefericitŭ fără a le înţelege.

Tocmaĭ intră pe uşă duoĕ din femeile caseĭ; una era uă grécă şi alta română, amênduoĕ fusesără la Bazarcearşi şi têrguiseră fel-de-felŭ de zariflicurĭ. Româna era cochetă şi voiósă, învestită a la franca, şi cu uă pĕlărie numaĭ florĭ pe capŭ. Pe acésta o cunoscu Susana; era una din acele duoĕ fete cu cari ea venise, acea roşcată la façiă.—Ce facĭ draga mea? îĭ ḑicea aceia intrândŭ pe uşă.—Ascult pe unŭ cerşetorŭ, ênsă nu înţelegŭ vorbele luĭ, rĕspunse Susana mirându-se că vedea pe acésta, tot

de uă sórtĕ cu a sa, aşa de voiósă, rîḑêndŭ şi părêndu-se mulţiămită. Amênduoĕ aste femeĭ esplicară sensulŭ vorbelorŭ cerşetoruluĭ, cari auḑindu-le cea de maĭ susŭ, o făcu a se îngălbeni şi rĕmase ca mórtă...

— De unde estĭ dumnéta, Anco? întrebă pe aceia care avea pĕlăria numaĭ florĭ pe capŭ, că te am vĕḑut la Galaţĭ?..—Eŭ, rĕspunse fata care de'cum a venit contractase obiceiurile caseĭ, sûntŭ tocmaĭ de la unŭ satŭ de lângă Nuoĕsuliţe, unde se hotăresce Bucovina Moldova cu Basarabia, carŭ vară-mea Angelina, care e tot aicĭ cu mine, este de la Cibota-roşie. — Cum aţĭ venit voĭ?.. — De la Iaşĭ, ne a luat cu vorbe că o să ne facemŭ fericite... Susana, auḑind lăsă ochiĭ în josŭ, şi îngână uă rugăciune care semĕna că o face pentru sufletele cele perdute... Apoĭ tăcu, numaĭ întrebă, nu ḑise nimicŭ şi se retrase în camera sa.

— Dér nu scii că eŭ o să mĕ mărit, adăogă Anca, am găsitŭ unŭ omŭ care mĕ cere? caută şi dumnéta de 'ţĭ găsesce!.. îĭ ḑise rîḑêndŭ fata, când aceia se depărta intrândŭ în cameră.

Într'uă ḑi, —'vinerĭ, sĕrbătóre pentru Musulmanĭ, dupĕ înturnarea Sultanuluĭ de la moscheea Sofia-geamisi, şi când tótă lumea se potolise, fiind dupĕ amiaḑĭ, şi cetăţeniĭ pe la casele lorŭ, se petrecu unŭ evenimentŭ. De acéstă ḑi, veţĭ sci, că, în timpulŭ bariamuluĭ, Constantinopolu edificiurile şi minarelele sûntŭ splenditŭ iluminate, ómeniĭ prenouiţĭ la vestminte mergŭ în grădina seraiuluĭ să sărute poala îmbrăcăminteĭ Padişachuluĭ; petrecŭ măréţa sĕrbătóre cu musicĭ, spectacule şi tot felulŭ de representaţiunĭ, dupĕ cum e obiceiulŭ locale. Nu de mult trecuseră sĕrbătorile şi acum se urma ca tot-d'auna cele

din séptĕmânĭ. Ceĭ maĭ mulțĭ eraŭ pe la portŭ, la grădinĭ, saŭ cafenele unde se ascultă povestitoriĭ de basne arabe, nisce gheboșĭ ce ședŭ cu piciórele încrucișate și narează; saŭ că hanâmele și cadînile facŭ chefurĭ, in marginea, măriĭ, unde sûntŭ cipri pururea verḑĭ cu uă plăcută umbră, saŭ cu dănțuitórele cari danță cu chiocecurĭ și bătêndŭ din tobe cu clopoțeĭ. Acolo se bea într'una cafele, serbeturĭ, saŭ să mănâncă pilafŭ, care 'lŭ vindŭ pe strade vênḑĕtoriĭ ceĭ cu tingirĭ și cu tablale pe capŭ. De uădată lumea fu turburată și spăimântată auḑind strigătele colulilorŭ pazinicĭ ce dă de scire că este unde-va focŭ, lovindŭ cu nisce bastóne de ferŭ prin care eĭ daŭ semnalulŭ acesta din distanță în distanță, din cartierŭ în cartierŭ. Musulmaniĭ ceĭ cam indolențĭ, deprinșĭ cu aceste catastrofe întêmplate de multe orĭ, sûntŭ ceĭ maĭ puçin păsătorĭ când audŭ de acésta. Cel mult eĭ déca întrébă unde arde? Și tocmaĭ a duoa ḑi de se interesézä a sci câte case s'aŭ arsŭ? și auḑindŭ că numaĭ câte-va sutimĭ, li se pare unŭ nimicŭ pentru unŭ orașŭ cu uă întindere așa de mare și maĭ mult cu case de lemne. Decĭ, alarma ajunse și pênă în strada Saduchei; dér foculŭ nici fumulŭ nu se vedea. Incendiulŭ acesta era fórte departe. Susana, auḑind de incendiu, se spăimântă unŭ minutŭ aducêndu-șĭ aminte acea teribilă nópte în Ismailŭ când era să péră între flacărĭ. Acelŭ june ênsă, acelŭ bravŭ militarŭ veni să o scape numaĭ și numaĭ ca ea să tragĕ maĭ târḑiŭ uă amară infortună. Acelŭ tînĕrŭ și bravŭ românŭ unde este?.. cugeta dênsa, umilită și rușinată de posițiunea eĭ, și, când ea îșĭ maĭ aducea aminte ce a făcutŭ, nu se putea stŏpâni d'a nu plânge cu a-

mară. Eĭ îĭ rĕmânea uă speranţă, că, întindĕndu-se incendiulă şi în acest foburgă, póte va scăpa cu vre ună chipă, saŭ va muri, una din duoĕ. Incendiulă era fórte departe; şi tóte mĕsurile poliţieĭ s'a fostă luat să apere cartierele cu palaturĭ însemnate cu moschee marĭ şi cartierulă Beşic-Taşi, unde e seraiul Dolma-bacce.

Pentru că acésta s'a petrecută, ne facemă uă détorie d'a o reproduce, ca lectorulă s'o scie, şi neesperimentatele fiinţĭ a avea dinaintea ochiloră uă lecţiune...

Nóptea se făcu uă orgie în casa numită a Aneteĭ celeĭ micĭ; (numele ce 'lă avea stŏpâna). În salonaşă, se puse uă mésă întinsă cu mâncărĭ, prăjiturĭ, poricale, bĕuturĭ, ponciurĭ, cafele şi zacharicale. Maĭ mulţĭ bărbaţĭ şi cu acele fete aprinse la façiă, încongiuraŭ mésa mâncândă, bĕndă şi negôndindu-se la infortunile din viaţă. Dintre bărbaţĭ eraŭ marinarĭ de pe la bastimente de curĕndă sosite în portă. Vre uă duoĭ sta închişĭ prin camere, şi carĭ, când eşiaŭ, trecéŭ prin salonă. Aci se vorbi de nefericita ce sta ascunsă în camera eĭ tractând-o că e nebună. Ast-felă o numia ḑisele femeĭ. Angelina certă pe Anca care, perḑĕndă mintea de bĕutură, ḑise vorbe urîte contra celeĭ d'ântêĭ. — Ce tu rîḑĭ de compatriota ta?.. replică Angelina. Anca ş'a venită îndată în simţirĭ şi 'şĭ ceru ertare. Ună marinară de la ună bastimentă din compania austriacă Loid, de originĕ Croată, ḑise că va merge în camera fugitiveĭ, şi pe prinsóre că elă o va îmblânḑi şi o va înţelepţi, şi se rĕdică numaĭ de-cât de la mésă cu ună pĕchară de vin în mână. Înaintă elă către uşa camereĭ unde era Susana, pe care dênsa nu o putu închide pe dinlăuntru, cŏcĭ stŏpâna pusese de 'ĭ scosese maĭ din

nainte zăvorulŭ. Croatulŭ găsi copila stândŭ îngenuchiată şi plângêndŭ fără să întórne capulŭ să vêdă cine intră. Nicĭ una nicĭ duoĕ, elŭ rĕdică pe fată cu unŭ braţŭ forte de matrosŭ, şi se încercă să o facĕ a vorbi, dupe ce îmbrânci uşa în urmă-ĭ. — Aşa! aşa! strigară într'una câte-va bacante de la mésă, cari acum eraŭ maĭ tóte turbate de bĕutura romuluĭ şi ponciurilorŭ ce ardéŭ pe mésă; aicĭ nu e virtute, nu e biserică; va fi uă insultă pentru noĭ să rĕmânĕ în societatea nóstră uă femeie castă!.. Degradare şi maĭ presusŭ de umilire şi miserie secsuluĭ! acolo, unde, pentru greşiala ce a făcutŭ, ochiulŭ părinteluĭ nu priveghiază, şi legitimulŭ braţu al soçiuluĭ şi frateluĭ lipsesce, nu 'ĭ dă sprijinulŭ seŭ morale; ci e călcatŭ în picióre, aruncatŭ precum se maltrată unŭ otrepŭ, aşa e femeia care!.. Ómeniĭ vorŭ avea vre uă-dată compătimire de dênsa??.

Copila se lupta din putere cu acelŭ omŭ grobian care cu uă mână îĭ întinse bĕutura, ear cu alta o mototolia şi o tracta ca pe uă trénţă prin grămeḑile de perne de fulgĭ a le caseĭ. Ea era slabă şi debilă de atâtea plânsorĭ, şi în acea ḑi şi maĭ mult, că ajunase. Ea ênsă nu perduse coragiulŭ la uă glumă aşa de próstă, se lupta şi striga din putere. Matrosul căuta să 'ĭ punĕ pumnulŭ în gură, ca să o facĕ să tacă. Ea şi maĭ tare striga, şi către fine semănă vocea cĭ cu rĕgusita răgire a uneĭ vite. Era nefericita fiică ca mórtă.

Unŭ Francesŭ tocmaĭ eşia dintr'uă cameră, şi se opri îndreptulŭ uşeĭ auḑindŭ aceste ţipete şi mugirĭ a le fiiceĭ şi grinţarea dinţilorŭ Croatuluĭ, care ênsă îlŭ covîrşise beţia. Francesulŭ se interesă să afle ce este acolo,

cine plânge, cine se vaită?.. Şi, vĕḑĕnd că unŭ omŭ se luptă cu uă biată tînĕră femeie pe care o maltratează, şi ea strigă din tóte forţele cât îĭ permitea vocea: ajutorŭ! săriţĭ!.. tălcharŭ!.. precum e naţiunea luĭ cavaleră şi generósă, Francesulŭ, se amestecă şi aci, chiarŭ în loculŭ acela, şi intră să opriască pe Croat de a face uă asemenea infamie de maltractare nedemnă de unŭ omŭ cum se cade. Aceştĭ bărbaţĭ schimbară maĭ ântêĭ nisce vorbe, apoĭ se făcură de tot inamicĭ. Acela ênsă nicĭ se uită la Francesŭ şi 'ĭ rĕspunde bruscŭ. Pune mâna, Francesul, pe Croat să 'lŭ moderese. Fiica într'una striga şi plângea cerênd ajutorŭ de la acest bărbatŭ. Croatul pune mâna pe unŭ pumnalŭ ce 'lŭ avusese asupră-ĭ. Eată, se făcu scandalu!

Unŭ matrosŭ englesŭ, omŭ înaltŭ, uscatŭ la chipŭ şi cu uă pĕlărie cu cordele pe creştĕtŭ, se rĕdică de pe scaunu, tăcutŭ şi liniştitŭ, şi veni de se puse lângă Francesŭ, curiosŭ şi elŭ să scie ce este. Elŭ începu să 'şĭ sumétĕ mânicile, tot liniştitŭ, pregătindu-se să adreseze câteva loviturĭ de bocsŭ Croatuluĭ care s'a arĕtatŭ, dupĕ pĕrerea luĭ, ca unŭ asasinŭ în facia Francesuluĭ, şi nu ca unŭ cavalerŭ în acéstă împregiurare.

Ceĭ de la mésă săriră cu toţiĭ; femeile ţipaŭ spăimântate, cari, vĕḑêndŭ astă încăirare în casă, se treziră din beţie. Mésa fu rĕsturnată, bucatele, sticlele, pĕcharele se rostogoliaŭ şi umpluseră scândurile. Stŏpâna alergă tremurândŭ şi galbenă la façiă, păzitorulŭ de la uşă veni cu unŭ baston în mână. Şi aşa, în astă turburare şi confusiunea limbilorŭ celorŭ ce strigaŭ şi se bătéŭ, casa acésta semĕna maĭ mult ca aprinsă de unŭ incendiu; era unŭ sabatŭ drăcescŭ din tóte aceste lucrurĭ ce se petre-

cură atuncĭ. Cu multă greutate se potoliră, dupe ce Englesul mi-țĭ regulase pe Croat ce scosese cuțitulŭ; carŭ Francesul îĭ dădese uă lecțiune învĕțându-lŭ minte și pentru altă-dată, să scie cum să se pórte, și când trebue saŭ nu să scótĕ pumnalulŭ.

Aneta-mică, dupe ce se liniștiră aceĭ bărbațĭ, împovără pe copilă cu uă sumă de vorbe injuriόse, și o ameninț̦ă că o va da pe mâna poliției, ca uă femeie fără căpătîĭ și făptuitótre de scandalŭ în casa eĭ.

Susana căḑuse ca mórtă leșinată josŭ pe scândurĭ auḑind acestea, și cele duoĕ fete, compătimind-o, alergară, o luară de josŭ și o puseră pe patŭ dându-ĭ ajutorŭ. Ea petrecu uă tristă și amară nópte pênă la ḑiuă.

Lectorulŭ va înțelege îndestulŭ sórtea acesteĭ infortunate fiice care mult s'a căit că a părăsit casa părinților fără voiă, fără a priimi binecuvîntarea lorŭ... Ea se hotărîse dér a împărtăși, chiar în astă casă de miserie și prostituare, sórtea anachoriților, carĭ, pentru mustrarea cugetuluĭ de faptele lorŭ trecute, se ascundŭ prin pustiiurĭ și indură fómea căutândŭ pocăință, și prin rugă și postire cĭ speră și aștéptă de la Bunulŭ Dumneḑeŭ mântuire. Ea suferia, era amalată; ea se penitențiase, și numaĭ acele duoĕ fete române veniaŭ din când în când să o véḑă.

La ḑece ḑile dupe sosirea eĭ în Constantinopole, dragomanulŭ pe care 'lŭ descriserămŭ la începutŭ, i aduse uă scrisóre. Așa cum era ea amalată, sări din patŭ și priimi letera pe care citi cu uă nespusă bucurie scrisulŭ adreseĭ către dênsa: era din Ismail. Cât mulțiămi luĭ Dumneḑeŭ și părinților eĭ că o învĕțase câtușĭ de puçinŭ a citi și a scri.

Desfăcu dupe ce dessigilă epistola, și cu nisce ochĭ marĭ se uită maĭ ântêĭ la subsemnătură, era a bunichi sale. Dise dragomanuluĭ să ședă, dupĕ ce maĭ ântêĭ îĭ mulțiămi de serviciulŭ acesta. Elŭ se scusă că are trebĭ, și plecă. Copila lacomă de a citi și a sci ce coprindea astă leteră, îșĭ stergea fruntea de sudóre, și o petrecu cu ochiĭ repede. Dér uă durere omorîtóre îĭ sfășie inima, ochiĭ eĭ se învinețiră făcêndŭ unŭ cércănŭ împregiuru-le ca al morțiĭ, saŭ celuĭ din urmă momentŭ de viață, fălcile îĭ tremurară ca și mâna din care îĭ cădu letera... Ce coprindea astă scrisóre pentru care infortunata se bucurase unŭ minutŭ când a priimit-o? Ea aducea nuvela tristă că tata al eĭ a muritŭ de multă mêhnire la treĭ dile dupĕ plecarea dênseĭ, mama sa era tot în stare de paralisie, și numaĭ bĕtrâna rĕmăsese amărîtă și desperate plângêndŭ în tóte părțile și pe la toțĭ câțĭ îĭ întêlnia de nefericita sórtĕ a nepóteĭ sale.

La astă nuvelă ea cădu ca lovită de trăsnetŭ, plănse din noŭ, se rugă în inima sa de ertare, ertare de la Dumnedeŭ și de la ómenĭ cerêndŭ: ertarea pĕcatuluĭ neascultăreĭ eĭ!..

Ea într'uni puterile și scrise îndată bunichi de starea cum ea se găsesce, cerêndŭ într'una ertare, și rugând-o să caute cum va putea să céră de la tótă societatea ajutorŭ pentru dênsa, să i trimitĕ grabnicŭ suma de banĭ ce este détóre, ca să se întórne maĭ curênd înapoĭ. Scrirórea acéstă se dete la postă, și s'a priimit la Galațĭ, de unde se înaintă la destinațiune.

Dupe cererea eĭ lucru n'ar fi fost tocmaĭ pré greŭ de îndeplinitŭ. Aceĭ treĭ sute de franci dațĭ de sergentul susŭ numitŭ, bĕtrâna îĭ conserva êncă, ca cu eĭ vre uă-dată

să vie în ajutorulŭ infortunateĭ sale nepóte. Maĭ trebuia încă p'atât şi ceva, ca să complecteze banii cu cari să o póte scăpa din captivitate. Ea alergă la comercianţĭ, la prelaţĭ şi la toţĭ cunoscuţiĭ, cari o ascultară cum ea se ruga, nefericita bĕtrână, o căinară pré mult de cele ce s'a întêmplatŭ, dér în cele din urmă toţĭ aŭ tăcut şi nu aŭ dat nimicŭ. Bĕtrâna vêndu ce 'ĭ rĕmăsese óre-care juvaericale cari le avusese de la părinţiĭ eĭ, să adune acéstă sumă. Îĭ trebuia ênsă unŭ omŭ de credinţă şi cu frică de Dumnedeŭ, pe care să 'lŭ însărcineze cu trimiterea banilorŭ şi a aduce pe fiica înapoĭ. Dér unde îlŭ va găsi pe acesta?

Unŭ căpitanŭ de corabie, unŭ omŭ străin dér pornit spre faptă umană, audi de astă împregiurare şi promise elŭ că se însărcinează cu comisionulŭ acesta. Elŭ avea fraţĭ şi mamă bĕtrână în Constantinopole, şi era pregătitŭ să plece dupĕ puçine dile cu nava sa încărcată cu porumbŭ şi orzŭ. Din nefericire în Noembre se stricase timpulŭ de tot încât se făcu imposibilă navigarea pe Marea-négră. Elŭ trebuia să maĭ întârdie, şi ast-felŭ se amâna şi timpulŭ pentru sêrmana captivă. Anŭ nefericitŭ şi încărcatŭ cu tóte relele! În capitala Sultanuluĭ era turburare, şi, cu cât se vorbia de pace, se opera cu cea maĭ mare iuţială preparativele de resbelŭ; domnia acolo unŭ felŭ de spaimă şi nesiguranţă... A fost şi relaţiunile guvernuluĭ Românŭ, cum se scie, întrerupte cu a le guvernuluĭ Turcŭ, de pre timpulŭ când acesta proclamă constituţiunea prin care atinse susceptibilitatea asteĭ ţĕrĭ autonóme România. Tóte ênsă eraŭ nisce învĕluelĭ şi uă pedică ca să găsiască juna fiică uă protecţiune şi ca să ajungĕ pentru dênsa disiĭ banĭ la timpŭ, de aceia ea sta tot acolo.

Se ḑise de către uni-alţiĭ, nuvele cari aŭ circulat maĭ în urmă, că ea s'a împăcatŭ cu stŏpâna caseĭ, şi că s'a vĕḑutŭ eşind cu dênsa la bazarŭ să tîrguiască; alţiĭ adàogaŭ, că a întêlnit-o mergêndŭ cu acele fete române la apele de la Balucli, trecênd într'unŭ caicŭ spre apele dulcĭ. Uniĭ înrĕutăţiţĭ scorniseră, că, plăcênd ea unuĭ călĕtorŭ englesŭ, a scos-o din casa aceia; şi tot gurile rele aŭ ḑis şi s'a-auḑitŭ pe la Giurgiu şi la Galaţĭ, că, unŭ însemnatŭ paşă a introdus-o în haremu-ĭ, fiind cu voia eĭ...

Adevĕrulŭ eată ce felŭ a fost: Astă fiică rĕpusă, perdută, avêndŭ inima sa umilită, moralisată ca unŭ greşitŭ care se penitenţiază din adêncul sufletuluĭ, află partea sa de mântuire. Pre celŭ penitenţiatŭ ast-felŭ îlŭ scapă Tatălŭ-Cerescŭ precum pe celŭ Sântŭ din grópa cu leiĭ... Déca ea ajunse să facĕ parte din uă casă al căriia nume va aduce cutremurŭ fiinţelorŭ inocente, acésta 'ĭ a servit ca să scie a preţui maĭ bine moralitatea, precum e omulŭ care, dupe ce a dat cu capulŭ de tóte nefericirile, devine perfectŭ la minte. Căpitanulŭ de navă ce purtase pe bastimentulŭ sĕŭ bandiera tricoloră a Românieĭ, avea precum am maĭ ḑis, pentru familia sa, casă proprietate în Constantinopole lângă Balata. Elŭ ţinea acolo pe bĕtrâna sa mamă, consórtea sa şi cu duoĭ copilaşĭ; uă soră care o avusese murise. Elŭ scrisese unuĭ altŭ frate al sĕŭ, maĭ maturŭ şi familistŭ ca şi dênsulŭ, căruia îĭ trimisese şi uă poliţă în afacerea ḑiseĭ copile. Acesta, dimpreună cu D. P... romànu, care se informase în acestŭ oraşŭ de sórtea eĭ, plăti détoriile Susaneĭ, o scóse din casa jidanceĭ şi o duse la bĕtrâna grécă mama aceluĭ. Crestiniĭ căta să se ajute în ast-fel de împregiurărĭ!..

Preţiosŭ şi sântŭ simţimentŭ al amiciţieĭ şi mărinimieĭ! P... care promisese uă-dată că va da tot d'auna sprijinul sĕŭ aceleĭ familiĭ, cum a audit despre fiica acésta, emigrată fără voia eĭ, a fost pentru dênsa acolo ca unŭ părinte...

Bĕtrâna grécă găsindŭ în fisionomiea juneĭ fiice că avea multă asemĕnare cu reposata fiiea sa, prinse atâta afecţiune pentru dênsa că nu voi să o maĭ deslipiască de lângă sine. Acésta, precum sûntŭ cele maĭ multe bĕtrâne, era evlaviósă, mergea tot-d'auna cu dênsa la biserica de la Patriarchie, şi maĭ de multe orĭ la apelĕ sânte de la Balucli, la marginea oraşuluĭ, la biserica numită Isvorul Maiceĭ Domnuluĭ. Acésta fu totulŭ, că ea mergea adese orĭ la biserica cu aghiasma şi cu pesciĭ seculari la Balucli!.. şi unde se află unŭ chimitirŭ de îngropăciune Orthodocsilorŭ.

Credinţa aduce mântuire şi ajutorŭ!..

PARTEA A CINCIA

XXI

CONSTANTINOPOLE. UNŬ CHRONOMETRU DESTINATŬ PENTRU OSMAN.

De şi c' uă iarnă grea, pe lângă ţermiĭ Bosforuluĭ se îndulcesce clima... În luna luĭ Ianuarie începe a se ivi ḑile în care sórele dă uă căldură plăcută de primăvéră la Constantinopole.

Acéstă cetate, construită cu şése secolĭ şi ḑiumĕtate înnainte de Mântuitorulŭ Iisus, al căria fundatorŭ, unŭ generalŭ alŭ Greciеĭ antice, Bysas, (generalŭ al Megarienilorŭ) i a dat numirea de Bysanţiu; care, dupe ce a trecutŭ sub domnirea a maĭ mulţĭ populĭ, petrecêndu-se marĭ evenimente preste dênsa, şi sub Septime-Sever fu distrusă, apoĭ s'a reconstruitŭ de Romanĭ; sub Constantin celŭ mare îşĭ luă strălucirea în redicarea a maĭ multorŭ monumente, deveni a duoa capitală a Romeĭ, şi i se dete numirea care o are pênă astă-ḑĭ: Constantinopole. Turciĭ o numiră : Stambulŭ.

Posiţiunea în care este situatŭ, pe unŭ capŭ al Thra-

cieĭ (astă-ḑĭ Rumeli) acoperindŭ şépte munticeĭ, este scăldatŭ de apele a duoĕ mărĭ carĭ se 'mpreună aci, Propontida, (marea de Marmara) şi strêmtórea Măreĭ-negre (Bosforulŭ).

Între vechia cetate Bysanţiu, unde se află maĭ tóte edificiile monumentale istorice rĕmase de la Grecĭ şi Romanĭ, seraiurile, moscheele şi techele, monastirĭ şi casarme cu forme pitorescĭ, precum Seraiu-burnu, Ghiul-hane, biserica St. George la patriarchie, Sta. Irena, Sta. Sophie, prefăcută în geamie, Palaturile ministeriale: Sublima Pórtă; şi între uă sumă de bisericĭ crestine şi ospitalurĭ, apoĭ nenumĕrate şi falnicĭ moscheĕ cu cupolile ca nisce semisfere, acoperite cu plumb şi aramă, cu minarelele albe şi cu învelitórea de ferŭ în sus ascuţită, cu nisce privdóre şi galeriĭ privindŭ în tóte părţile; şi mausoleurĭ edificate, înălţate în memoria a maĭ multor Sultanĭ, SultaneValide, şi Visirĭ, precum: moscheea Baiezid, moscheea Sultan-Achmed, geamia Sultan-Meemet, moscheea Soliman, Ieni-geami, moscheea Selim, moscheea Sultana-Valide, şi altele multe încongiurate tóte de edificiurĭ pompóse marĭ cu maĭ multe etagiurĭ, cu galeriĭ pe dinlăuntru, cu pilastri de marmură, cu bolte construite solide, pavate cu lespeḑĭ de granitŭ, cu cesmele pe din façia lorŭ, şi cipri ce nicĭuădată nu sûntŭ desbrăcaţĭ de verdéţa şi cari înfrumuseţează aceste edificiĭ. Apoĭ ospitalurile tot asemenĭ măreţŭ edificate, seraiurile în mare numĕrŭ în tóte părţile cu grădinĭ, cu chioschiurĭ, destinate a se lŏcui în diferiţĭ timpĭ; între aceste vedem: Eschi-Seraiŭ, Serai-Burnu, Acseraĭ, Dolma-Bacce şi nenumĕrate altele. Constantinopolu, întinsŭ, largŭ, nemărginitŭ, şi care parte, vechiulŭ Bisanţiu,

este închisă de către Vestŭ, despre St. Stefano, de unŭ murŭ înaltŭ grosŭ cu maĭ multe rândurĭ de bastióne, are uă mulţime de fortereţe, turnurĭ şi întărirĭ anevoe de învinsŭ, casarme în afară şi ospitale pentru ostire, depourĭ şi erbăriĭ. Acéstă periferie, a vechiuluĭ Byzanţiu, se desparte de cartierele cele marĭ, adică: Galata, Pera, Cassim-Paşa, prin unŭ sênŭ al măriĭ, care are uă lărgime şi întindere însemnată, numit: *Cornu-de-aurŭ* (Chrisocheras). Pre marginile astui golfŭ, ce desparte Constantinopolu în duoĕ, sûntŭ, ca şi pe marginile Bosforuluĭ, stabilimentele Statuluĭ: arsenalulŭ, închisorile (bagno) admiralitate, scóla de navigaţiune, fonteria, fabrica de puscĭ, de chârtie, portulŭ militarŭ şi carenagiulŭ, pentru reparatura navelorŭ. Vre-uă duoĕ podurĭ cari se închidŭ şi se deschidŭ la intrarea navelorŭ, înlesnesce comunicaţiunea pe ambelele aceste părţĭ peste Cornu-de-aurŭ. Turnurĭ sûntŭ observătóre de focŭ. Stradele costişate, casele cu maĭ multe etage, strêmte şi îndesuite precumŭ s'a maĭ ḑisŭ, fără curţĭ şi fără comoditatea cerută uneĭ asemenea numeróse populaţiunĭ se vedŭ ca cum ar' fi grămădite prin tóte părţile. Earŭ apa pentru întrebuinţarea caselorŭ, osebitŭ de acea adusă prin apeducurĭ şi se rĕspândesce pe la cesmele, în mare parte este de plóie, conservată în citerne. Locurile publice precum moscheele, seraiurile şi alte aşeḑĕminte, şi maĭ cu osebire chimitirele sûntŭ plantate cu dumbrăvĭ de cipri, platanĭ şi sicomorĭ, cari sûntŭ pururea verḑĭ şi de uă formă piramidale. Formândŭ ast-felŭ Constantinopulu (Bysanţiu) unŭ triunghiŭ, la estremitatea de la Sud a fortificaţiunilorŭ sale este acea forvereţă cu şépte tunurĭ (Iediculeler) edificiu vechiŭ, cu atâtea turnurĭ şi cu uă aparinţă înfiorătóre, a-

vêndŭ muru grosŭ cu crestăturĭ pe vîrfu-ĭ, ruinatŭ în unele părțĭ și mucigăitŭ; porticele și carcerile dinlăuntru luĭ astă-dĭ nelócuite și neutilisate, nu se audŭ alte gemete decât acele ce le repetă pururea valurile spărgêndu-se la picióre1e luĭ. Acolo, nu putemŭ uita pe Vasilie Lupu și Constantin Brâncoveanu, ilustri pentru Românĭ și întregeĭ creștinătățĭ; carĭ aŭ dotatŭ patria lorŭ cu multe așeḑĕminte piose, monastirĭ, ospitale, scolĭ, bibliothecĭ, și altele, aŭ suferitŭ martiriulŭ, în acéstă închisóre bastilie a Orientuluĭ, și aŭ muritŭ precum nisce nouĭ martirĭ, nerenegândŭ credința, religiunea părințilorŭ lorŭ!.. Întorcêndu-ne cu gróză ochiĭ de la acestŭ edificiŭ al căruĭ aspectŭ ne indică terore de cruḑimĭ din trecutŭ, inima ni se dilectă vĕḑêndŭ edificiurĭ pompóse la marginea măriĭ de Marmara, ospitalurĭ, înlăuntru Byzanțiuluĭ și în afară, și asylurĭ întreținute prin pietatea crestini din óre-cară fondurĭ, pentru ajutorulŭ și ușurarea bolnavilorŭ, bĕtrânĭ infirmĭ, și pentru copiĭ orfanĭ.

Dincolo de Bosforŭ, pe țermi Asieĭ, în fația cetățeĭ Constantinopole, este Scutari. Distanța e fórte mare pênă acolo; depărtarea e plină de varietățĭ maritime; și câte nă-dată unŭ abure ușurelŭ de cétă ascunde vederilorŭ edificiurile astuĭ mare cartierŭ, fórte întinsŭ ca unŭ orașŭ, și tot așa de orientale, cu stradele strîmte și întortochiate ca în vechiulŭ Stambulŭ. Locuințile cele grămădite umbrite de verdura ciprilorŭ și a platanilorŭ, d'asupra cărora se rĕdică minarelele moscheelorŭ, indică îndestulŭ numĕrulŭ populațiuneĭ. Ș'aci sûntŭ palaturĭ și chioschiurĭ, seraiulŭ Sultanuluĭ și S-neĭ. Valide, stabilimente a le statuluĭ: posta, casarme, unŭ ospitalŭ ostășescŭ, bisericĭ creștine,

chimitire, dintre cari unu celŭ maĭ însemnatŭ, cu pădurĭ de cipri, e acoperitŭ de morminte (*) a le Musulmaniloră; avêndŭ eĭ credinţa că într'uă ḑi vorŭ părăsi Europa. Puçin maĭ spre Sudŭ, tot pe Bosforŭ, e Cadichioi, istoriculŭ oraşŭ alŭ Bithynieĭ: Chalcedonia; în elŭ se făcu al 5-lea consiliu ecomenicŭ în secolulŭ V-lea.

Marea aci întinsă formează, dinaintea Byzanţiuluĭ, duoĕ corente ca cum aste duoĕ mărĭ s'ar vĕrsa una în alta, trecêndŭ ele p'alăturĭ; este acoperită de mulţime navele şi caicele, piadelele, ce înlesnescŭ comunicaţiunea şi transporturile în tóte părţile pre lângă cheiurile şi stâncile albe cari o ţermuescŭ. Edificiurile şi chioschiurile ce se reflecţează în undele eĭ line uşorŭ încreţite de vêntŭ, dă ochiloră uă privire încântătóre. Apoĭ este dominată din tóte părţile de fortificaţiunĭ şi bateriĭ, închisă fiindŭ de nisce nepĕtrunse lanţurĭ. P'acolo sûntŭ preumblările, cafenele, debarcaderurile. Vapórele sosindŭ de pe mărĭ staţionează 'n margine; şi mişcarea comercialĕ e nespusă, cu uă mulţime de ómenĭ şi de lucrătorĭ ceĭ-ce repară navele.

Byzanţiulŭ spre partea *Cornuluĭ-de-aurŭ* apare cu înălţimile luĭ în formă de amfitheatru, privitŭ ca unŭ întinsŭ tabloŭ cu locuinţile, domele bisericiloră, a turnuriloră de pre lângă seraiurĭ, minareleloră, şi tótă magnificenţa sa recunoscută de tótă lumea.

Cartierulŭ Galata, precum am maĭ vorbitŭ în capitulŭ precedentŭ, este uă vale îmbâcsită de dughene şi fel-de-felŭ de mărfurĭ cari se vîndŭ acolo. În façiă de Galata

(*) Chimitirele sûntŭ maĭ multe a le Musulmaniloră la Constantinopolu în Europa şi 'n Asia, precum ş'ale Creştiniloră.

şi dinaintea podului de comunicaţiune cu Byzanţiu este portulŭ comerciale, în care se grămădescŭ nave şi vapórele cele de mărimĭ ca nisce cetăţĭ flotante, cari légă comerciulŭ a tóteĭ lumi cu punctulŭ acesta, sosindŭ şi plecândŭ pe fie-care ḑi cu miile, cu fel-de-felŭ de bandiere şi sub diferite protecţiunĭ. Tricolorulŭ Românieĭ éncă se vedea fâlfăindŭ între acele nave!

Pera, care e înainte, în susŭ spre Tophane, posiţiune eminentă pre ţermi Bosforuluĭ, e partea locuită de Creştinĭ şi Europeĭ, consolĭ, comercianţĭ, bancherĭ, comptoarele şi cançelariile agenţiilorŭ...

Acolo sûntŭ case marĭ ca nisce palate, hotelurĭ princiare, theatru, (care în urmă s'a incendiatŭ) unde maĭ tot-d'a-una juca opera italiană. Acolo dér se ferbŭ şi se ţêsŭ intrigile politice, şi se învîrtesce marea machină a diplomaţieĭ!.. Stradele iĭ sûntŭ liniate, frumosŭ pavate şi luminate cu gasŭ aerianŭ. Piaţa, casinurile şi osteriile aŭ cu totulŭ uă aparinţă europeană. În alte părţĭ sûntŭ hanurĭ pentru pasageri de tótă mâna.

Mulţimea ómenilorŭ şi maĭ cu sémă a lucrătorilorŭ, cari se pornescŭ în tóte dimineţile din tot Constantinopolu către portŭ, umple stradele curgêndŭ ore întregĭ ca unŭ nemărginitŭ torentŭ, şi séra asemenĭ, cândŭ se întornŭ către casă de la lucru, saŭ de la comerciŭ lorŭ; numaĭ puçin şi în Pera inundează acea mulţime de străinĭ din tóte ţêrile cu fel-de-felŭ de costume şi fisionomiĭ. Une-orĭ din acesti se formează bande de sute de individĭ, ómenĭ fără căpêtiĭ de diferite naţiunĭ, şi uniĭ scăpaţĭ póte de prin galere, cari ţinŭ peptŭ contra gendarmerieĭ poliţieĭ, şi cari comitŭ jafurĭ şi asasinate. Apoĭ cine maĭ póte socoti scer-

lataniile, înşelătoriile şi falsificătoriĭ de monete, calpusaniĭ?..

Spre uă parte a Pereĭ, maĭ 'nainte, privirea 'nóstră se opresce cu devoţiune! Omulŭ se moralisă privindŭ; viciile şi pĕcatele din viaţă găsescŭ uă pórtă unde se 'nchidŭ. Noĭ, asemenĭ membruluĭ uneĭ familiĭ căutândŭ să găsiască rĕmăşiţele fraţilorŭ sĕĭ, contamplămŭ umbrele a lorŭ nostri în acestŭ locŭ. Este unŭ mare chimitirŭ, numitŭ: *Grand-campo*. În acele părţĭ Româniĭ de la 48 Negulicĭ şi Iscovescu fură înmormêntaţĭ. Memoria despre eĭ ca şi de Bălcescu şi alţiĭ, rĕmâne neştérsă din inimile Românilorŭ!..

.. Casim-Paşia este uă suburbie maĭ în susŭ care e locuită de turcĭ. Incendiurile dese cari se 'ntêmplă la Constantinopole şi care une-orĭ sûntŭ date într'adinsŭ, făcu să ia uă mare prefacere aceste cartiere, în linierea stradelorŭ şi construcţiunĭ de case, pre lângă ceia ce era altă-dată.

Haschioi, care e şi maĭ depărtatŭ, este uă înfundătură puturósă, mişăniţă de locuinţĭ jidovescĭ, precum ar' fi la Iaşĭ în Tătăraşĭ. Acolo nicĭ guvernuluĭ nu este cunosut numĕrulŭ locuitorilorŭ şi locuinţelorŭ, şi se comit tot felulŭ de fapte în ascunsŭ...

Dealu luĭ St. Dumitru, Tatavla, în acea parte e celŭ maĭ dominantŭ. Din înălţimea acésta se vedé ca uă panoramă încântătórele tablouriĭ scînteinde ce desfăşură Bosforulŭ, Byzanţiul cu tóte frumuseţile, cu munţiĭ şi cătunele din Asia, muntele Olympu, şi insulele din marea de Marmara.

Fanarulŭ, ce a dat în timpŭ de unŭ secolŭ atâţĭ Domnĭ în Valachia şi Moldova, e unŭ cartierŭ în marginea de-

spre *Chrisocheras*, în Bysanţiu. Cea maĭ mare parte din proprietăţĭ sûntŭ a le comercianţilorŭ bancherĭ armenĭ. Locuitoriĭ aci sûntŭ grecĭ, cari se ţin de vechia lorŭ meserie, mesiţĭ şi dragomanĭ. Pe icĭ şi colea se află şi comercianţĭ grecĭ saŭ căpitanĭ de nave. Patriarchia, scaunulŭ bisericeĭ Orthodocse este aci, avênd biserica cu hramulŭ St. George. St. Sophie, cu domele eĭ strălucite cu colóne marĭ de marmură înlăuntru-ĭ şi păreţiĭ îmbrăcaţĭ cu mosaicŭ, biserică grandiósă; edificiu-ĭ încărcatŭ de încăperĭ cât unŭ munte şi avêndŭ patru minarele împregiuru-ĭ; care a fost fundată de imperatorele Constantin şi reedificată de Iustinian, astă-ḑĭ prefăcută în geamie mahometană, (Sofia-geamisi) atrage admiraţiunea visitatorilorŭ pentru construcţiunea şi a eĭ splendóre, şi produce lacrimĭ Creştinilorŭ, ceĭ-ce, din intrige şi corumpţiune, perdură monumentulŭ acesta sântŭ, ca şi cetatea asta măréţă, căḑêndŭ în mâinile Mahometanilorŭ. Alăturĭ cu acésta este palatulŭ: Sublima-Pórtă, Babi-Humaium, Babi-alie, Paşa-Capuşu...

Atmeidan, hypodromulŭ, coloseulŭ noueĭ Romi, în care se da spectaclele, luptele cu feare şi gladiatorĭ; şi s'aŭ petrecutŭ în elŭ uă mulţime de fapte istorice sub imperatori Bisantinĭ şi Romanĭ, precum şi în timpiĭ Sultanilorŭ; pare a sevedea în umbra petrelorŭ şi Sphinxuluĭ adus din Egipt, injustiţia care lăsase pe Belisarie cerşetorŭ; şi maĭ târḑiŭ ele s'aŭ inundatŭ de sângele ianicerilorŭ, de către unŭ Sultan care cugetă la reformele Turcieĭ!..

În palatul: Sublima-Pórtă, se regulează afacerile din tot imperiulŭ; d'acolo se trimitŭ ordine guvernatorilorŭ de prin provinciĭ, se menţine administraţiune, iustiţia, şi

strîngerea dăriloru. Fiind şi ministeriulŭ de resbelŭ, serascheratulŭ, aci, tóte lucrările luĭ se espediază din acestŭ palatŭ, prin voinţa şi sancţiunea Padişachuluĭ. Astŭ palatŭ e divisatŭ în multe secţiunĭ, coprinde sale marĭ, cu divanurĭ, cu rogojinĭ fine şi covóre aşternute pe josŭ. Acolo de la înalţiĭ funcţionarĭ şi pên' la inferiorĭ scriŭ pe mescióre rŏtunde ţinêndu-le dinaintea lorŭ pe divanŭ, şeḑêndŭ cu piciórele încrucişate şi reḑemându-se cu cotulŭ de câte uă pernă tare, şi umblândŭ cu mestiĭ în picióre, lăsândŭ la uşă încălţămintea-le. La uşĭ păzescŭ garḑĭ învestiţĭ cu uniformă, armaţĭ cu spadă şi cu revolverŭ. Asemenĭ sûntŭ servitoriĭ carĭ oferă ciubucile acestorŭ funcţionarĭ cât şi visitatorilorŭ, pentru care sûntŭ stabilite bufeturĭ cu tot felulŭ de bĕuturĭ rĕcoritóre şi cafea, şi facŭ serviciu înlăuntru palatuluĭ. La Turcĭ formele sûntŭ puçine ; decisiunile, sentinţele se facŭ repeḑĭ şi espeditive. S'a observatŭ ênsă că eĭ, în judecăţile lorŭ, aŭ bunulŭ simţŭ; hotărîrile adesea orĭ conţin uă nepărtinitóre iustiţie. Unŭ procesŭ se casează din puçine vorbe...

De la Pera spre rĕsăritŭ este cartierulŭ Beşic-Taşi; acolo e palatulŭ celŭ renumitŭ al Sultanuluĭ, cu uă aparinţă magnifică strălucitóre. Învĕlitórea îĭ e din plăcĭ de aramă şi marmure, cu porţile d'argintiĭ în formă de turnuleţe. E ocolitŭ de parcurĭ şi grădinĭ de rose şi iasomiĭ, seraiulŭ Dolma-bacce, care se întinde pênă în marginea Bosforuluĭ cu cea maĭ plăcută privire, scutitŭ iarna de vênturĭ şi asprimea timpuluĭ, în marginea măriĭ; dér nu şi scutitŭ de uă mulţime de ţeseturĭ a le intrigeĭ, lăcomie şi superbie, care maĭ rarŭ se 'ntêmplă să nu fie încuibate acestea pe lângă curţile...

Nu vomŭ uita să adăogămŭ că, guvernulŭ are între altele, în acéstă parte a Cornuluĭ-de-aurŭ, uă scólă militară şi cea de medicină, în care sûntŭ priimiţĭ internaţĭ elevĭ fără escepţie de naţionalitate.

Şi ca să ne facemŭ uă idee de întinderea Constantinopoleluĭ cu tóte cartierele sale şi cătunele de pre lângă Bosforŭ, populaţiunea sa, osebitŭ de străiniĭ, emigraţia grămădită venită în timpulŭ resbeluluĭ, se póte numĕra de cincĭ orĭ p'atâta câtă e în capitala Românieĭ. Şi, ca să ne putemŭ face uă idee despre comerciulŭ ce se învêrtesce acolo şi câştigurile de pe fie-care ḑi, vĕ puteţĭ închipui: unŭ singurŭ lord Englesŭ, se înţelege, bărbatŭ de Stat la Constantinopole în timpulŭ frământăturilorŭ politice din acestĭ anĭ, avêndŭ cu sine uă suită de 600 persóne, cari ocupă unŭ hotelŭ, şi avêndŭ unŭ vaporŭ care este cu foculŭ permanentŭ ardêndŭ, ţinêndu-lŭ numaĭ pentru persóna sa în portŭ, cheltuesce pe fie-care ḑi pênă la 12,000 galbenĭ...

Şi cu tóte acestea, din aste scurte descrierĭ, nu vomŭ avea decât uă mică idee despre importanţa comercialĕ şi întinderea astuĭ mare bulevardŭ acolo între continente...

Întrevorbirea a duoĭ, bărbaţĭ, cu ocasiunea uneĭ representaţiunĭ de concertŭ, într'uă sală, la Pera, va da óre-cari deslușirĭ asupra acesteĭ istoriĭ.

— Trăimŭ ca în timpiĭ precând se făcéŭ minunile biblice; auḑimŭ şi vedemŭ petrecêndu-se pe fie-care ḑi minunĭ! ḑise sir Edgard... stând de vorbă cu D. P... într'uă sală, cum ḑiserămŭ, a unuĭ mare hotelŭ, pe acelŭ timpŭ când se petrecéŭ frământările, cum le numirămŭ, a le diplomaţieĭ, dér nu intrase spaima în seraiulŭ de la

Dolma-bacce, despre succesele adversarilorŭ combătêndŭ în miḑloculŭ Bulgarieĭ, şi nu detese êncă iarna în care se urmă funestele întêmplărĭ armateĭ turce în Balcanĭ, care nu va fi curêndŭ uitată în capitala Sultanilorŭ.

Sir Edgard... lord Englesŭ, petrecea din luna luĭ Augustu, anulŭ acesta, la Constantinopole. Elŭ e unulŭ din aceĭ turistĭ călĕtorĭ ce nu lasă nicĭ unŭ colţişorŭ d'a nu fi visitatŭ de dênşi în Orientŭ. Bărbatŭ de litere, închinătorulŭ Muselorŭ de înalte sciinţĭ, pe lângă urmele essistente de mărirea trecută a Egiptuluĭ, alergă să vêḑă şi a le Grecieĭ clasice, Termopilele etc., pre care le a visitatŭ pe rândŭ. Era decisŭ, ca în primăvéra viitóre, adică p'în Fevruarie, să mérgă în Arabia să vêḑă monastirea şi muntele Sinai, unde Dumneḑeŭ s'a arĕtatŭ în strălucirea omnipotenţeĭ Sale, între nuorĭ luminoşĭ şi trăsnete, şi a vorbit luĭ Moise... Pênă atuncĭ visita pe rândŭ tot ce aŭ lucrat imperatorĭ ca Constantin, Iustinian, şi imperatrice ca Eudocsia, în monastirĭ şi monumente de carĭ capitala Bysanţiuluĭ, pre ţĕrmi Europeĭ şi Asieĭ, este plină, şi amintirile din timpiĭ de superbie ale Sultanilorŭ Soleiman şi Amurat...

Elŭ, sir Edgard... nu cruţa cheltuelĭ cât de însemnate pentru a 'şĭ îndeplini aceste mulţămirĭ, maĭ cu sémă pasiunea luĭ cea mare fiind pentru lucrurĭ rarĭ, estraordinare şi ciudate... În priimiĭ anĭ aĭ juneţeĭ sale elŭ făcuse parte ca căpitan în corpulŭ de cavalerie uşóră care era sub comanda lorduluĭ Cardigan, în Crimeea. Avusese ocasiune să cunóscĕ d'aprópe pe Ruşĭ, din ataculŭ care l'a avut aprópe la Balaclava. Suvenirile sûntŭ tot-d'auna plăcute când se góndesce cineva în trecutŭ...

Inaltŭ de statură, cu favorite marĭ şi cu mustăţile rase, la façiă brunŭ, cu tótă seriositatea de care era caracterisatŭ, avêndŭ tot-d'auna uă căutătură dulce a ochilorŭ, nu lipsia a se vedea, în măreţulŭ sĕŭ chipŭ, aceia ce arĕta busele sale surîḑêndc, uă bună umóre şi spiritŭ când elŭ vorbia. La curăţenie estremŭ, în orĭ-ce felŭ de costum s'ar fi învestitŭ, turcŭ saŭ europeanŭ, gulerulŭ rĕsfrântŭ al cămeşeĭ sale lăsa a se vedea unŭ gâtŭ camŭ lungŭ şi spetele luĭ arĕtaŭ uă tărie atletică. Ca nobilŭ, îĭ plăcea când promitea ceva, să afirme cu vorba : parola mea de gentleman!.. Ca avere avu înclinare d'a se pune de multe orĭ în câmpulŭ de bătălie alăturĭ lângă celŭ maĭ slabŭ. Nu s'ar' fi turburatŭ ca să pérḑă cu uă prinsóre miĭ de livre sterlinge, destulŭ să fie pentru vre unŭ lucru rarŭ, saŭ, cum am ḑis, ceva care va atrage curiositate... Iubia multŭ călĕtoriile, iubia marea şi Oceanulŭ. La Constantinopole era maĭ în tóte ḑilele pe Bosfor, de la Turnuluĭ Leandru, în marginea Scutari, pênă la Buiuc-dere şi la farurĭ. Serile, privind oraşulŭ acesta, vedea tablourĭ de a cărorŭ frumuseţe fermecătóre rarŭ se maĭ póte găsi; luminile caselorŭ şi stradelorŭ ce se străvĕdŭ în apele Bosforuluĭ daŭ aparinţa uneĭ cetăţĭ care e permanentŭ în serbătorire şi iluminaţiune. Orientulŭ îĭ însufla ideĭ poetice; cercetândŭ în elŭ cum a mers treptatŭ desvoltarea genuluĭ umanŭ; citia în acesta trecutulŭ şi presentulŭ, în mulţimea faptelorŭ cari se găsiaŭ sub ochiĭ sĕĭ. Cât despre miseriile suferinḑilorŭ ómenĭ, nu 'lŭ maĭ impresiona; ear cât despre mişeliĭ şi trădarea capetelorŭ marĭ, numaĭ era unŭ lucru noŭ, saŭ rarŭ care se face!..

Atuncĭ, ca unŭ lucru demnŭ pentru pasiunea sa, i se păru, în resbelulŭ actuale, defensarea trupelorŭ otomane la Plevna.

Îĭ venise şi ideea de a merge cu orĭ-ce preţŭ acolo, să vé̦dă terênulŭ şi ce-felŭ sûntŭ construite fortificaţiunile de pămêntŭ, din care Osman ş'a câştigat unŭ renume. I se păru asemenĭ curiosŭ audindŭ, din iuţială, că Curcani aŭ bătut pe Osman... Ce-felŭ de lucru, ce ostire va fi acéstă Curcaniĭ?.. I se păru ciudată astă dicere, care circula ca uă nuvelâ pênă la Constantinopole, şi chiarŭ la seraiŭ, când Sultanulŭ nu voia să vorbiască nimicŭ de Românĭ, nicĭ de bine, nicĭ de rĕŭ. Elŭ găsi, precum am maĭ arĕtatŭ, în asta unŭ ce ciudatŭ!..

D. P... am maĭ vorbitŭ despre persóna sa, este sciut de unŭ bărbatŭ stimatŭ la Constantinopole. Elŭ trăesce acolo din timpulŭ emigraţiuneĭ. Se vede că cu greciĭ ce ţinéŭ de protecţiunea română elŭ a rĕspânditŭ vorba asta. Elŭ n'a împărtăşit opiniunea unora şi altora, ce se dicea despre resbelŭ şi partea care a luat-o Româniĭ în astă împregiurare, ênsă s'a interesat a sci totŭ ce se făcuse pe câmpulŭ de luptă, de către Românĭ, şi inima sa a săltatŭ audindŭ că numele acestorŭ voinicĭ se ilustrează prin bravurĭ. Însuşĭ Turciĭ ceĭ cari aŭ fostŭ în luptă cu dênşĭ nu o vanega... Decĭ, găsindŭ P... ocasiune, în conversaţiune ce avu cu sir Edgard... esplică cu deamĕnuntulŭ cine sûntŭ acestĭ luptătorĭ şi de ce s'aŭ numitŭ Curcanĭ, cari s'aŭ distinsŭ în diua luăreĭ reduteĭ de lângă Plevna, precum şi la alte atacurĭ şi 'n maĭ multe puncturĭ unde s'aŭ bătutŭ. Dér Turciĭ luĭ Osman aŭ avut, în Curcaniĭ Româniloră demnĭ adversarĭ, în strălucita defensă de la Plevna!..

— Voisemŭ, adăogă sir Edgard, să mergŭ acolo să privescŭ întăririle cari eĭ le aŭ lucratŭ, dér mi s'a spus de către unŭ oficerŭ compatriotŭ, ce eşise din Plevna, că situaţiunea este nesigură; cine-va s'ar' espune să fie prinsŭ de Ruşĭ. Proiectasemŭ cu tóte acestea, pentru admiraţiunea ce am avut-o pentru Osman, a 'ĭ da unŭ micŭ suvenirŭ; nu uă spadă, dér unŭ chronometru cu lanţu de aurŭ cu duoĕ iniţiale pe elŭ formate de briliante. M'a costatŭ astă bagatelă patru sute livre sterlinge. Bietul Osman n'a avutŭ parte!.. — Şi acéstă bijuterie?.. întrebă cu interesŭ D. P... — S'a perdutŭ, cu cutia în care era aşeḑată, din greşială mea când am pus-o în posunarŭ, rĕspunde lordulŭ. Ènsă ceia ce mĕ supĕră maĭ multŭ e că a fost pe lângă acésta şi unŭ biletŭ. — De bancă? întrebă earăşĭ D. P... — Ba nu. Astŭ biletŭ îlŭ primiisem de la mătuşa mea din Londra, care mĕ însciinţa despre óre-cari afacerĭ de familie, de uă partidă... Eacă! le am perdutŭ, şi cutia cu orologiu şi scrisórea, când mĕ dusesemŭ la apele cu pesciĭ seculari de la Balucli. Ce 'mĭ venise acolo să citescŭ!.. Şi ceia ce e maĭ mult, n'aşĭ voi să intre astă scrisóre în mâinĭ străine...

— Aĭ simţitŭ târḑiŭ că nu le aĭ maĭ avutŭ?

— Din nebăgare de seamă le am pus alăturĭ cu posunarulŭ în îndoitura pardesuuluĭ. Acolo la Balucli, care e dinaintea porţilorŭ despre Andrianopole, era adunătură de bărbaţĭ şi femeĭ veniţĭ să se închine la biserica de acolo; cine scie a cuĭ va fi fostŭ partea să le găsiască!

— Sir Edgard, estĭ îndestulŭ de avutŭ, sciŭ că esti şi generosŭ; când veĭ afla persóna care a găsitŭ astă bijuterie ce promiţĭ că 'ĭ daĭ? — Nu socoti că m'a tur-

burată cât de puçin perdêndă astă chronometru, dér la scrisóre ţină pré mult! rĕspunde lordulă englesă. — Ce voescĭ să daĭ aceluĭ care le a găsită? adăogă P...

— Pe diumĕtate din valóre, urmă sir Edgard, cam rîdêndă, vorbindă cu acela. — Am parola dumitale, sirŭ Edgard, sûntă pré sigură că o ţiĭ. Persóna ce a găsită astă bijuterie o sciă de vre uă treĭ dile, este uă fată nefericită care şéde la Fanar; şi, ceia ce te va surprinde, veĭ afla că este uă română, uă fiică rĕtăcită aicĭ adusă fără voia eĭ de la Galaţĭ. — Cum? uă fată de la Galaţĭ? uă refugită aicĭ în Constantinopole? şi tocmaĭ acum în asemenea timpĭ?.. — Da, sir Edgard. Acésta amă aflat-o precum vĕ spuseiă, şi urma să ne întâlnimă aicĭ ca să potă să vĕ vorbescă. — Dupe ce ea a găsită astă bijuterie a arĕtat-o? n'a ascuns-o? — Nu! sir Edgard. Este uă fată pré nefericită străină aicĭ, dér se vede că are fondă de virtute; muncesce, lucrézā ce găsesce de cusăturĭ p'în casele hanâmeloră, şi trăesce pre lângă uă bĕtrână grécă, şi nu abusă... Aşa dér orologiul dumitale celă încrustată cu briliante se află la acea fiică care l'a găsită, la biserica Isvorul de la Balucli, precum singură vorbişĭ. — Şi ea l'a arĕtat? Nu se va fi dus la vre ună giuvaergiă să 'lă dea să 'ĭ schimbe petrile?

— Precum ve spun eă este, sir Edgard.

— Eată ună ce ciudată! esclamă lordulă audindă că în Constantinopole, unde e multă amestecătura de străinĭ, uă fată săracă găsindă briliante de asemenea valóre, să le aréte să se publice. Asta e maĭ mult ca ceia ce mi s'a întêmplată în iarna ce a trecută, dise Englesulă. Mĕ înturnasemă din Grecia, pre când visitasemă Termopilele;

şi, pentru că răcisemŭ, mĕ bolnovisemŭ din călĕtorie şi fusesemŭ răguşitŭ că abia puteamŭ vorbi, voisemŭ să iaŭ în casă la mine uă cameriera, fiind-că numaĭ femeile ţinŭ bine menagiulŭ şi scie să îngrijiască de unŭ bolnavŭ. Mi s'a spusŭ că uă fată, tot asemenĭ neferită precum cea care mi o ḑiseşĭ, era détóre şi secuestrată în casa uneĭ jidance, şi nu putea pleca d'acolo pênă nu va plăti. Ea căuta unŭ locŭ ca să serviască. Am ḑis dragomanuluĭ care mi o recomandase, să 'ĭ aréte să vie la mine. Ea mi a trimisŭ rĕspunsŭ, că, déca sûntŭ însuratŭ şi am copiĭ, vine la mine ca uă servitóre de rând a mĕ servi, ear alt-fel nu. Închipuesceţĭ, cum eram atuncĭ bolnavŭ suferindŭ, trebuia să mĕ însorŭ ca să vie uă femeie în casa mea. Tótă détoria eĭ era să îngrijiască de a 'mĭ curăţi casa, a căuta de unŭ omŭ bolnavŭ, a face ceaiulŭ, a îngriji de mésă, atâtŭ numaĭ. Eĭ bine, ea a refusatŭ propunerea dragomanuluĭ care l'am trimis să mi o aducĕ.

Acea fată, nu e aşa, sir Edgard, era în casa jidanceĭ Aneta-mica? — Tocmaĭ la dênsa, şi d'aceia m'a prinsŭ mirare, rĕspunde lordul uitându-se cu ochĭ marĭ la D. P...

— Apoĭ da, ea este!.. rĕspunde acesta.

— Cum se întêmplă ca dumnéta să sciĭ tóte? întrebă lordulŭ vorbindŭ în limba francesă cu numitulŭ personagiŭ.

— Sir Edgard, bine voesce de spune, ce daĭ asteĭ fete?..

— Pentru-că şi asta este uă raritate, îĭ promitŭ că va avea de la mine pentru acest orologiu 200 livre sterlinge, plus unŭ premiu pentru scrisórea ce a găsit-o.

Sir Edgard, aceia ce promiţĭ va fi uă Californie, uă minune, unŭ ajutorŭ providenţialŭ pentru acea nefericită

fiică! — Pre parola mea de gentilom! am promisŭ şi îndeplinescŭ promisiunea pentru astă fiică. Ea merită a fi ajutată, maĭ ales cum mi aĭ spusŭ că este venită de la Galaţĭ, din ţéra unde sûntŭ ḑişiĭ Curcanĭ!.. Te rogŭ numaĭ să fiĭ interpretulŭ şi miḑlocitorulŭ meŭ, ca să am acea scrisóre. Puçin îmĭ păsa décă nu găsiamŭ chronometrul; ear cât pentru scrisóre, ve spunŭ, ţinŭ fórte multŭ la dênsa, căcĭ este de la mătuşa mea şi conţine interese de familie!.. Ţine, scumpulŭ meŭ, déca voescĭ, de acum îţĭ pot da uă poliţă către bancherulŭ meŭ, să numere ḑisa sumă pentru acea fiică. Şi să 'ĭ facĭ laudele mele, căcĭ conduita eĭ este una dintre minunĭ...

D. P... bărbatŭ probŭ, recunoscutŭ de lumea mare în Constantinopole, îndeplini cu essactitate comisionulŭ cu care l'a însărcinatŭ sir Edgard.

Susana, prin acéstă întêmplare câştigă uă mică fortună în ţéra străină, în casa bĕtrâneĭ grece unde ea şedea, între Balata şi Fanaru.

Putea face dênsa óre-cari fapte de pietate prin miḑlócele cari le avu...

XXII.

ÎNVINGERILE RUŞILORŬ.—EMIGRAŢIUNEA MUSULMANILORŬ — LA SERAIŬ

Ne găsimŭ détorĭ să facemŭ aceste descrierĭ, căutândŭ să aflămŭ numaĭ urmele unuĭ militarŭ căḑut prisonerŭ.

Uă-dată aflându-ne în capitala şi intrând în seraiulŭ Padişachuluĭ Otomanilorŭ, atingemŭ nisce împrejurărĭ petrecute, să avemŭ cunoscinţă, în estractŭ, de actele sale.

Turcia cu pămênturile şi resursele eĭ naturale e ca arborele cu mere la drumŭ; se 'nvîrtescŭ toţĭ pe lângă elŭ, vorŭ să 'lŭ îngrădiască, şi să 'lŭ despóie...

Ambasadoriĭ plenipotenţiariĭ însărcinaţĭ de Puterĭ pe lângă Înalta-Pórtă, tocmaĭ eĭ câte uă-dată aţîţă pe sub mână lucrurile, şi de façiă în formă arĕtŭ că eĭ vorŭ binele şi prosperitatea astuĭ Statŭ.

În acelŭ timpŭ la finele luĭ Noembre, fusese uă agitaţiune estremă la Constantinopole; partidile, maĭ alesŭ dupĕ perderile cele marĭ în Asia, voiaŭ să detroneze pe Sultanu şi să 'lŭ înlocuiască cu Murad V, dér acéstă încercare n'a isbutitŭ.

Înalta-Pórtă se silia prin tóte chipurile să înpace voinţa popórelorŭ cari acum cădea sub puterea armateĭ ruse, ce le promitea desvoltare naţionale...

Din ordinulŭ Sultanuluĭ, Marele Visirŭ adresă Bulgarilorŭ, maĭ multe proclamaţiunĭ în cari le amintia, că: sub guvernulŭ părintescŭ al Sultanuluĭ, eĭ s'aŭ bucuratŭ de libertatea cultuluĭ, aŭ trăitŭ în uşurinţă şi le a fost garantate drepturile lorŭ naţionale; că numaĭ uni dintre dênşi, amăgiţĭ de către instigatorĭ, s'aŭ depărtatŭ de la détoria de a se supune legilorŭ şi ordineĭ, şi aŭ făcutŭ fapte necuviinciόse, dupĕ cari fură siliţĭ să părăsiască căminurile lorŭ. Aşa dér ceĭ maĭ mulţĭ vorŭ fi cu minte, şi vorŭ continua a trăi în pace cu confraţiĭ lorŭ conlocuitorĭ. Majestatea Sa Sultanulŭ le dă amnistie şi acelora pentru crimele ce le aŭ comis, în speranţă că eĭ se vorŭ

corigea; se voră înturna la căminurile loră, voră fi liniştiţi şi se voră opri de la asemenea abaterĭ în viitoră...

La începutulă luĭ Decembre, Padişachulă, deschide camera, adresândă discursu : D. Deputaţĭ şi D. Senatorĭ!... În acestă discursă elă făcea cunoscută situaţiunea grea în care se găsesce imperiulă şi că pentru asta sûntă chiămaţĭ, aceste corpurĭ legislative, de a se lua grabnice mĕsurĭ relative la împregiurările actuale; şi să urmeze a elabora reformele în ramulă administrativă, financiară şi iustiţieĭ; şi să se formeze uă gendarmerie, compusă din tóte clasile societăţiĭ fără deosebire de cultă, pentru a essecuta aplicarea acestoră legĭ...

Totă în acelă timpă Marele visiră trimise către representanţi de pe la tóte cabinetele, în străinătate, uă circulară în care descria, că: e cunoscută Europeĭ cumă s'a începută ostilităţile în imperiulă Otoman. Precum că guvernulă Sultanuluĭ s'a ferită de orĭ-ce provocaţiune. Şi că Rusia arĕtândă că voesce d'a îmbunătăţi sórtea crestiniloră din acestă imperiu veni ast-felă; când Maiestatea Sa Sultanulă a lucrat maĭ 'nainte la acésta, dând uă constituţiune, din a le căriĭ drepturĭ toţĭ supuşiĭ să se împărtăşiască de uă potrivă. Se voră face reforme satisfăcĕtóre; uă nouă legislaţie şi administraţie va fi; şi se va regula chipulă essecutăriĭ legiloră constituţionalĭ, despre care resbelulă nu dete timpă d'a se îndeplini. Şi că, cu tóte acestea guvernulă Sultanuluĭ, ca şi populaţiunea care se luptă pentru drepturile eĭ; fără să fi sleită êncă midlócele sale de apĕrare, cĕcĭ uă naţiune nu sleesce nicĭ uădată resursele când se luptă pentru libertatea sa, totuşĭ e dispusă de a mărgini vĕrsarea de sânge, şi a priimi, déca

Europa bine voiesce să fie miḑlocitóre, d'a încheia pace cu Rusia, cu nisce condițiunĭ onorabile...

Maĭ 'nainte de acésta Colonelu Vellesleĭ, fiind delegat din partea Cabinetuluĭ Engles la cartierulŭ generalŭ alŭ Țaruluĭ, a depeșat maĭ multe note Lorduluĭ Derbi, arĕtândŭ că, Țarul n'are alte intențiunĭ prin campania actuale contra Turcieĭ, decât, a îmbunătăți sórtea creștinilorŭ în Orientŭ, și că nu tinde la cucerirĭ de alte pămênturĭ, afară numaĭ de acelŭ care i s'a luat la 1856. Și cu tóte acestea nu va face dificultățĭ, când Turcia va da uă satisfacțiune convenabilĕ, d'a încheia pace.

Condițiunile convenite, se vorŭ regula de către unŭ congresŭ europeanŭ etc.

P'atuncĭ încă Rușiĭ nu eraŭ învingĕtorĭ, nicĭ în Europa, nicĭ în Asia. Și lucrurile, dupe atâtea schimbărĭ de note a le Puterilorŭ, nu putură ajunge la doritulŭ resultatŭ. Turcia se ținea tare; armatele sale combăteŭ cu heroismŭ în tóte părțile. Armatele Țaruluĭ din partele luptaŭ asemenĭ.

Puterile încă creḑură că Turcia se va putea menține maĭ multŭ timpŭ pênă vorŭ ajunge la înțelegere cu Rosia.

În urmă, căḑêndŭ Plevna lucrurile se schimbară cu totulŭ și fórte grabnicŭ.

Sultanulŭ se adresă la Puterĭ, și maĭ ales la guvernulŭ Regineĭ Mareĭ Britanii și al Austrieĭ, cerêndŭ uă miḑlocire, găsindu-se într'uă stare de neajunsŭ, d'a interveni dênsele a se încheia pace.

Cam greŭ! când veĭ năzui la ajutorulŭ vecinuluĭ!..

Lordul Derbi, dupe atâtea discursurĭ ținute în camera Lorḑilorŭ, rĕspunde, uneĭ deputațiunĭ ce se manifestase

de a susţine pe Turcia, precum că, guvernulŭ Reginei va păzi uă strictă neutralitate pênă încât interesele Englitereĭ nu vorŭ fi atacate...

În Austria, cu tótă manifestaţiunea popoluluĭ Maghiarŭ pentru Turcĭ şi uniĭ deputaţĭ Polonĭ cari tunaŭ şi fulgeraŭ contra Rosii, Preşedintele de ministri, maĭ ales după întrevederea ce a avut-o în luna luĭ Septembre, la Salzbourg, Comitele Andrassy cu D. de Bismark, adăogă cele rostite de Lordul Derbi, că : Austro-Ungaria va scóte sabia numaĭ atuncĭ când se va vedea nevoită şi silită pentru interesele sale...

Căderea Plevneĭ schimbă îndată façia lucrurilorŭ. Atuncĭ vijelia belică, cu câtŭ s'ar' fi părutŭ că se va potoli cădênd punctulŭ acesta, din contra ea amenința cu unŭ oraganŭ şi maĭ teribilŭ care va atrage cu dênsul pe tóte puterile Europeĭ...

Să întórcemŭ acum ochiĭ eărăşĭ spre Balcanĭ.

Soleiman-Paşa desfăşurase, maĭ 'nainte, uă mare activitate spre partea rîuluĭ Lom.

Óstea sa a avut în multe puncturĭ încăirărĭ însemnate cu armata luĭ Ţarevicĭ, maĭ cu sémă la Meca, Tristinicu şi Pirgos. Ea însă a fostŭ respinsă de Ruşĭ. Dupe aceia fu uă luptă crâncenă, în acele regiunĭ muntóse între Tîrnova, Mariani şi Elena. Brigadele luĭ Reşid-Paşa şi Mustafa Remzi-Beĭ, atacândŭ pe Ruşĭ în posiţiunile ce le ocupaŭ, repurtă învingere, apoĭ cu tóte trupele de cari dispunéŭ Turciĭ, între cari eraŭ şi vre uă 3,000 Cerchesĭ, bătu pe inamicŭ şi 'lŭ făcu să părăsiască oraşulŭ Elena cu marĭ perderĭ.

Soleiman a voit să facĕ şi astă încercare, să punĕ tóte

forţele ca să vinĕ în ajutorŭ luĭ Osman la Plevna, dér, era pré târḑiŭ...

Dupe acele sângeróse bătăliĭ petrecute cu perderĭ însemnate despre Şipca, elŭ fusese chiămatŭ să ia loculŭ luĭ Mechemet-Ali care comandase către Lom. Pe acesta îlŭ vĕḑurămŭ maĭ în urmă ocupându-se d'a organisa unŭ noŭ corpŭ de armată în Orkhanie.

Înţelegĕnd Soleiman că succesele repeḑĭ a le generaluluĭ Gurko era să schimbe theatrul resbeluluĭ, căută cu cea maĭ mare iuţială de a trece tóte oştile de la Razgrad dincolo de Balcanĭ, şi cetăţile principale măriră garnisónele lorŭ. Turciĭ atuncĭ părăsiră Elena. În locul luĭ Soleiman luă comandamentulŭ spre Dunăre Fazli-Paşa. Armatele luĭ Ţarevicĭ ţinéŭ faciă spre Rusciucŭ, care cu inamiculŭ nu a maĭ avut decât nisce ciocnirĭ de avanposturĭ...

Dupĕ căderea Plevneĭ, aceste formidabile ostirĭ rusescĭ, porniră repede să coprindĕ gurile Balcanilorŭ, peste carĭ trecĕndŭ, să împingĕ succesele lorŭ gloriόse peste ostirile luĭ Soleiman şi carĭ se maĭ găsiaŭ în calea lorŭ. Balcaniĭ, munţĭ înalţĭ scarpoşĭ şi plinĭ de obstacole naturalĭ, numaĭ putéŭ fi apĕraţĭ de ostirile turce, cu tóte că grămădiră tóte trupele lorŭ cele din cadrilaterŭ să apere aceste pasurĭ; fiind ĕnsă obosiţĭ de atâtea lupte, lipsurĭ, şi póte că şi rĕŭ conduşĭ de generaliĭ carĭ 'ĭ comanda, tóte forţele lorŭ, a le Turcilorŭ, şi vigórea care o opuseră dinnaintea inamiculuĭ se sdrobi şi se nimici. Armatele Ţaruluĭ, făcură a se deştepta de hura!.. şi de resunetulŭ armelorŭ Balcaniĭ, aceste pasurĭ numaĭ prăpăstiĭ, stâncĭ grele de suitŭ şi de scoborîtŭ, şi pe la unele

locurĭ cu nisce potecĭ înguste pe unde urma să trécă aceste armate, cavaleria şi tunurile cele grele, într'unŭ timpŭ spăimântătorŭ de iarnă cu ninsóre, ploĭ, poleiurĭ şi gerŭ cu vêntŭ pătrundĕtorŭ, omorîtorŭ, produsŭ din corentele acestorŭ munţĭ. Ostirile dér cari se aflaseră în giurulŭ Plevneĭ, (cari ţinuseră atâta timpŭ asediulŭ acestuĭ punctŭ) se espediară îndată ca să împuterniciască pe luptătoriĭ conduşĭ de gen. Gurko, în Etropol-Balcan, operaţiunea din drépta a armateĭ ruse.

Pe la diumĕtatea luĭ Decembre, acestŭ generalŭ priimind treĭ divisiunĭ cari iĭ veniră, le lăsă numaĭ uă di să se repause, le împărţi pesmeţĭ pentru 7 dile, şi mişcă cu dênsele inainte de a trece Balcaniĭ. A format treĭ colóne marĭ : una de a amenința pe Turcĭ de prin întăririle cari le avéŭ pe dinaintea a maĭ multorŭ sate şi orăşele prin munţĭ, alta să se dirige drept spre Sofia, de a tăia calea armateĭ turce de sub comanda luĭ Şachir-Paşa, ce ţinea garnisona în astŭ oraşŭ, a treia să împingă trupele turce cari eraŭ aşedate spre stânga. Repartiţiunea trupelorŭ prin colóne era cea următóre : *colóna principală*, comandată de Locotenentŭ generalŭ Katalei, coprindea regimentele de garda Preobrejensky şi Ismailovsky, brigada vênătorilorŭ de gardă, tótă divisiunea III infanterie garda şi regimentulŭ Cozlof din a 31 divisiune de infanterie. Artilerie era a 3-ea, 6-ea de la 1-ia brigadă artilerie a gardeĭ, uă baterie de la 3-ea brig. a artilerieĭ şi de la 8-a baterie a Cazacilorŭ de Don, în totŭ vre uă 44 tunurĭ. Cavaleria se compunea de brigada Cazacilorŭ de Caucas, de regimentulŭ dragonilorŭ de Astrachan, ca vre uă 16 sotniĭ şi escadróne.

Colóna din drépta, comandată de locotenentulŭ generalŭ Veliaminof, era compusă din regimentele Tambof și Penza (de la 13 divisiune de infanterie) de 1-ia și 2-a brigade de la 3-ia divisiune de cavalerie a gardeĭ și de 2-a și 5-a baterie de artilerie călăréță din gardă.

Colóna din stânga, comandată de generalu-maioru Dandevil, compusă de a 2-a brigadă de la 3-a divisiune infanterie și de reg. de infanterie Voronege cu uă baterie de 4 de la 51 brigadă d'artilerie, a 19 baterie a Cazacilorŭ de Don și reg. dragonilorŭ Caterinoslaf. Osebit încă treĭ colóne ce ținéŭ fașiă spre inamicŭ pentru a înlesni mișcarea colónelorŭ susŭ ḑise.

Cea principală, era compusa de reg. Semenocovsky și de vênătoriĭ de gardă comand. de principele Odenbourg. Acésta era înșirată spre estulŭ șoseleĭ. Divisiunea 2-a de infant. a gardeĭ comand. de generalu Șouvalof II, era așeḑată la vestŭ de șosea, și brig. de la 5-a divis. infanterie servia de reservă către șosea. Artil. 3 bateriĭ de la 1-a brig. a artilerieĭ gardeĭ cu câte 4 tunurĭ de la 16 baterie călăréță. Uă altă colónă la *Slatitza*, comandată de gen. Brock, se compunea din regimentele de grenadiri gardeĭ, de 6 companiĭ din reg. Noua-Ingrie, de 2 tunurĭ de la 19-lea baterie a Cazacilorŭ de Don și de duoĕ sotnia din brigada micstă a Cazacilor. Cea despre *Luticovo*, comandată de generalŭ-maiorŭ Pokhitonof, compusă de 1 brigadă de la 5-a divisiune infanterie, 3 bateriĭ pedestre de la 5-a brigadă de artilerie și a 3-a din a 2-a divisiune de cavalerie, cu 6 tunurĭ de la a 3-a baterie de art. călăréță a gardeĭ, formândŭ unŭ totalŭ de 30 tunurĭ. Unŭ batalion din reg. de infanterie

de Arkhangel fu trimisŭ la Oumourdag, ca să ocupe calea ce vine despre Ianoblonița, și a se ține în fația Turcilorŭ cari eraŭ în acelŭ satŭ.

Turciĭ asemenĭ se găsiaŭ ca vre uă 45 tabore pre valea și 'n posițiunile retranșeate de la Comarța; la Slatitza, eraŭ pênă la vre-uă 15 tabore; aprópe de Luticovo ca vre uă ḑece, și împregiurulŭ Sofieĭ și drumurile Pirotu și Bercovățu pênă la vre-uă 12 tabore,—în totalŭ cam pênă la 80 tabore, și uă numerósă artilerie.

La ḑiumĕtatea luĭ Decembre se începu fórte de diminéță operațiunea. Nu era ênsă drumŭ făcut. Nisce spăimântătóre înălțimĭ în fația oștirilorŭ cari trebuiaŭ trecute cu cavaleria, bagagele și numerósa și gréoa artilerie; pentru a se sprijini, a se ajuta saŭ a se adăposti unde-va ostașiĭ nu era nicĭ unŭ locŭ, de cât munțĭ și stâncile scărpóse, prăpăstiĭ marĭ și adâncimĭ. Pentru a se face unŭ drumŭ, a trebuitŭ să se amploieze batalióne de oștirĭ și saperi cari într'una lucraŭ. Néoa învĕlise câmpiile și dealurile, și pe la adăpóste era grămăditŭ de maĭ mulțĭ metri. Nu se maĭ cunoscea unde este drumulŭ; și, ca să se cunóscă de oștirĭ pe unde aŭ trecutŭ alte corpurĭ, eraŭ înfipte, în troenĭ de néoă, puscĭ cu baioneta în susŭ și lopețĭ, din distanță în distanță.

Viscolile începură a sufla cu turbare, gerulŭ crescea din ce în ce; nopțile eraŭ îngrozitóre, și nefericițiĭ ostașĭ rușĭ nu găsiaŭ locŭ unde să se adăpostiască. Acéstă oștire, pe lângă lupta la care se pregătia de a da peptŭ cu inamiculŭ, avea uă luptă maĭ crâncenă, d'a învinge greutățile cari le întêpina la urcarea și scoborîșulŭ acelorŭ prăpăstióse culmĭ, prin ninsóre, ploĭ, frigŭ, și, atuncĭ, aco-

perite numaĭ de ghiaçiă şi poleiurĭ. Pentru a trece cu tunurile s'a destinatŭ pentru fie-care tunŭ, pentru fie-care chesónă câte uă companie de soldaţĭ, adică ca cum ar' duce aceste tunurĭ pe umerile lorŭ. Şi cu acéstă greutate pornind colónele şi cu artileria diminéţa din pólele acestorŭ munţĭ, tocmaĭ séră aŭ putut să ajungĕ la vîrfŭ. De acolo, scoborîşulŭ pe partea cea-laltă era şi maĭ anevoe, numaĭ potecĭ strîmte, repeḑişurĭ şi alunecuşŭ. Aŭ legatŭ tunurile cu otgóne, cu lanţurĭ şi cu fringhiĭ grése, cari le înfăşura pe câte unŭ trunchiŭ, pe câte uă peatră, pe mărăcinĭ şi pe ce se găsia în marginea drumuluĭ, şi le lăsa încet cu precauţiune p'intre steiurile de stâncĭ; aceste bucăţĭ marĭ de uă enormă greutate trecêndu-le têrîşŭ de pe ghiaçiă pe zăpadă, peste stâncĭ, peste bolovaniĭ de pétră ce nu apucaseră a 'ĭ sparge, de pe acele înălţimi, pênă în valea numită Ciuriacu. De acolo alte înălţimĭ şi maĭ marĭ şi maĭ prăpăstióse se rĕdicaŭ în drumulŭ pe unde căta să trécă óstea, munţiĭ Oumourdag, punctulŭ celŭ maĭ dominantŭ în Balcan-Etropol. Dimpreună cu saperiĭ şi trupe eraŭ şi nenumĕrate cete de Bulgarĭ ocupaţĭ ca să arunce néoa cu lopeţile în tóte părţile de a face drumŭ. La 16 Decembre, a fostŭ lovire cu trupele turce lângă Mircovo, cari eraŭ acolo retranşate. Prin acestŭ atacŭ, colóna generaluluĭ Dandevil atrase spre dênsa atenţiunea Turcilorŭ, ca să se pótĕ de altă parte opera înaintarea grosuluĭ armateĭ înainte prin munţĭ. Vijelia ênsă cu gerŭ şi néoa începêndŭ şi maĭ tare a sufla şi a spulbera, batalióne de soldaţĭ şi oficeriĭ lorŭ rĕmaseră făr' de viaţă înnemeţiţĭ şi degeraţĭ sub troieniĭ viscoloşĭ. Brigada Cazacilorŭ de Caucas şi pĕtrunsese cu tóte acestea în câm-

piile despre Sofia. Înaintând către Gorni-Malina pe şosea, eĭ întêlniră unŭ convoiŭ de óste turcă mergênd de la Sofia la Taşcose, cu care se încăirară şi 'lŭ luară prinsŭ. Muntele care desparte valea Ciuriacu de valea Sofieĭ se numesce Cerni-Verc. Acolo eraŭ întăriţĭ uă parte din armatele turce. Spre acéstă parte isbindŭ trupele comandate de gen. Şouvalof, ocupară aceste posiţiunĭ, şi trupele espediţionare putură a se lega maĭ cu înlesnire. La satulŭ Taşchisen, posiţiune tare naturalĕ avênd nisce văĭ rîpóse şi stâncĭ care îlŭ apĕra, Turciĭ acolo în numĕrŭ mare se ţinură în contra Ruşiloră carĭ îĭ atacase. Lupta a duratŭ aprópe uă ḑi; şi în cele din urmă Turciĭ se retraseră. Cele maĭ multe regimente se angageară în astă luptă. Satele din acea parte, Dolni-Comarţi, Araba-Conac a fostŭ centru de operaţiune al luptătoriloră. Brigada luĭ Bacher-Paşa şi gen. Regep-Paşa, dimpreună cu brigadele luĭ Mustafa-Remzi-Paşă şi Coloneluluĭ Nazir-Beĭ şi altele aŭ ţinutŭ lupta cu Ruşiĭ şi apoĭ se retraseră fără a avea marĭ perderĭ. Dupĕ duoĕ ḑile Ruşiĭ urmărindŭ pe inamicŭ, se petrecu, în defileulŭ de la Petricevo, uă escramuşă peste care eĭ deteră de uă-dată fár' de scire cu ariera garda inamică, şi, în încăirarea ce o avură cu Turciĭ, perdură duoĭ generalĭ, gen. Katalei şi gen. Filosopof şi uă mulţime de ómenĭ. Pe când acestea se petrecură la Estŭ de Taşchisen, colóna gen. Veliaminof cu 5 bataliónе din regimentul Penza şi Tambof, brigada Cazaciloră de Caucas a gen. Tcherevin, 4 tunurĭ de la a 2-a baterie şi 2 tunurĭ de la 5-a a gardeĭ călăréţă, se îndreptă către posiţiunile Gorni-Bugarovo, şi se retranşă în acele locurĭ. Îndată acéstă colónă fu atacată de uă parte a ostireĭ

turce eșită de la Sofia. Veniudŭ Turciĭ, peste podulŭ de la Bugarovo, se desfășurară dinaintea frontuluĭ și al flanculuĭ stângŭ al posițiuneĭ ocupate de Rușĭ și se siliaŭ să le încongiure flanculŭ dreptŭ. Otomaniĭ începură aci cu focurĭ violente a le puscilorŭ; și Rușiĭ din parte-le le rĕspunse bine.

A duoa ḑi generalu Gurko îndreptă uă colónă spre Sofia: divisiunea ântêĭ de infanterie a gardeĭ, regimentulŭ de infanterie Kozlof și brigada vênătorilorŭ gardeĭ. Celelalte corpurĭ scoboraŭ încă din munțĭ.

Cavaleria într' acestea n'a putut să jóce vre unŭ rolŭ însemnatŭ din causa têrêmuluĭ accidentalŭ, afară numaĭ de Cazaciĭ trimișĭ în recunóscere și a urmări pe inamicŭ.

Colóna gen. Rauch plecă de la Tașchisen fórte de diminéță, în 20 Decembre, și ajunse pênă séra la podulŭ de la Ischer lângă satulŭ Vrajdebna. Podulŭ era ocupatŭ de Turcĭ, fiind eĭ în numĕrŭ de câte-va tabore acolo și ca vre-uă 600 cavalerie. Infanteria turcă se ținea înlăuntru a vre-uă duoĕ șanțurĭ, săpate de uă parte și de alta a poduluĭ. Rușiĭ îndreptațĭ cu tactică în maĭ multe colóne, și uă parte era destinată să trécă rîulŭ pe ghiacjă, atacară pe Turcĭ carĭ rĕspunseră bărbătesce la focurile artilerieĭ, ântêĭ, și se păréŭ că vorŭ apĕra podulŭ acesta pênă la estremitate. Pe cândŭ însă focurile de puscĭ și din artilerie bubuiaŭ cu înferbîntare pe din fația poduluĭ, colóna pornită spre stânga, și isbutise să trécĕ apa pe partea cea-laltă. Turciĭ când vĕḑură acésta că Rușiĭ aŭ trecutŭ pe țermulŭ de dincolo, grăbiră a fugi d'acolo, și se retraseră în fortăreța Sofieĭ, dupĕ ce deteră focŭ poduluĭ, și pe care îlŭ stinseră numaĭ decât Rușiĭ garda

familieĭ imperiale. Fiind-că se înnoptase nu putéŭ să urmăriască pe Turcĭ. Colóna bivoacă în préjma satuluĭ Vrajdebna, pe care Turciĭ ilŭ incendiase, plecândŭ eĭ d'acolo.

Îndată după acésta gen. Gurco făcu recunóscere asupra orașuluĭ și fortereţeĭ Sofia. Turciĭ într'uă bună diminéţă plecaseră de acolo, și când veniră Rușiĭ să ocupe Sofia o găsiră plină numaĭ cu bolnavĭ cari se gătiaŭ să plece în nisce cară cu bivolĭ. Locuitoriĭ de multŭ evacuaseră astŭ orașŭ.

Acum să ne întórcemŭ privirea către uă altă parte a Balcaniloră, spre pasulŭ ce se numesce Troian, și care e în mică depărtare maĭ încóce de Șipca—operaţiunea din stânga a armateĭ ruse. În façia astuĭ punctŭ se afla locot. generalu Cartsof comandantu corpuluĭ Lovaţ-Selvi. Punctulŭ acesta era pré interesantŭ pentru Rușĭ, că, intrând pe acolo, se lega cu armata luĭ Gurco și putea a îmbrânci corpurile comandate de Soleiman care acum se ţinéŭ înfipte asupra gardeĭ luptându-se cu dênsa. Și tot de-uă-dată spre acea parte la stânga, să isbiască pe Turciĭ luĭ Veisel-Pașa cari căutau să închidĕ la Șipca drumul generaluluĭ Radeţki. Aci la Troian, tot asemenĭ ca la Etropol, sûntŭ munţĭ prăpăstioșĭ și drumul era închisŭ de redute. Rușiĭ cu vre-uă dece bataliόne tiraliorĭ, și cu tunurĭ, cari abia putură a le urca, puse în săniĭ și têrîte cu bivoliĭ, căutară a se folosi de unŭ timpŭ întunecosŭ cu céţă, nóptea, și atacară reduta care apĕra pasulŭ acesta, însă nu isbutiră și se retraseră avênd mulţĭ ómenĭ morţĭ. Eĭ continuară cu lucrările înainte spre a forţa și a pĕtrunde pe acolo.

Generalu Radeţki ficsă la 24 Decembre a face mișca-

re în Șipca, căcĭ la data acésta cele-lalte corpurĭ de către Tîrnova trebuiaŭ să fie ajunse la Travno. Formă óstea sa în duoĕ colóne: cea din drépta, comand. Locotenentul generalŭ Scobelef, coprindea a 16-a divisiune de infanterie, 19-lea, 11-lea și 12-lea batalióne de tiraliorĭ, 7 batalione de Bulgarĭ, 2 companiĭ din al 4-lea bat. geniu, 9-lea regimentŭ de Cazacĭ de Don, uă sotniă Cazacĭ de Uralĭ, uă baterie de munțĭ cu câte șése tunurĭ, disposându-se a le transporta cu săniĭ. Colóna din stânga pusă sub ordinile Loc. generalu principe Sviatopolk-Mirsky, compusă din 3 reg. de la a 9-a div. a 4-a tiraliorĭ, 30-lea divis. infanterie, 1 companie de la 5-lea batalion de geniu, 1 batalion bulgarĭ, al 22-lea reg. Cazacĭ de Don, 1 baterie de munte și 2 bateriĭ de câmpŭ, tot asemenea dispuse a se transporta cu săniĭ.

A 14 divis. infant. 35-lea regiment de Briansk, și 2 companiĭ din al 2-lea batalion de geniu stătea asupra posițiuneĭ Șipceĭ. A 2-a brig. de la 14-ea divs. și unŭ batalion din regimentul Briansk eraŭ destinațĭ să opereze uă mișcare asupra satuluĭ Șipca, prin colónele însărcinate de a 'lŭ împresura.

Colóna din stânga, avênd să facĕ unŭ drum maĭ lungŭ, porni fórte de diminéță în ajunul Crăciunuluĭ și înaintă către tîrgușoru Travno la Gouzovo, spre drépta inamiculuĭ, earŭ col. din drépta porni tocmaĭ séra de a se duce la Imetli, înainte în Balcanĭ, care cădea spre stânga Turcilorŭ.

Dupe calculu făcutŭ de statu-major, amênduoĕ aceste colóne trebuiaŭ să fie ajunse la 28 Decembre în fația inamiculuĭ și a duoa-ḑi să încépă atacaulŭ.

Ambele colóne căutaŭ a fi acoperite în mergerea

loră, principele Sfiatopolk-Mirsky ocupând Maglişu, pentru a se feri de vre ună atacă al inamiculuĭ despre partea Uzungioveĭ, Haschioĭ, şi gen. Scobelef, ocupândă Karadja, în façia flanculuĭ stângă de posiţiunile Turciloră la Şipca, colóna sa avênd a merge puçin pênă la aceste posiţiunĭ, ca vre uă câţĭ-va chilometri, şi fiindă apĕrată de muntele Caradja.

Scoborândă din munte, aceste duoĕ colóne trebuiaă să atace satulă Şipca; cea a principeluĭ Mirsky, de la Gouzovo, punêndu-se prin stânga în comunicaţiune cu gen. Scobelef, şi colóna din drépta, de la Imetli, prin Scenovo, căutând a se întêlni la drépta cu colóna principeluĭ Sviatopol-Mirsky. În aceste ḑile, la 26 colóna principeluĭ Mirsky ajunse la Selţi şi din acestă sată înaintă, avangarda sa, pênă în strêmtóre la Gouzovo. A duoa-ḑi merse înainte; colóna gn. Scobelef începu a scoborî în câmpie, asupra satuluĭ Imetli. Acolo dete peste Turcĭ, se luptă cu dênşi şi 'ĭ îmbrânci afară din aceste posiţiunĭ, în care dênsa se concentră. Tot în acea ḑi colóna principeluĭ Sviatopol-Mirscky scoborî în valea Toundja şi coprinse cu mare luptă satele Gorni şi Dolni-Couzovo; spre séră, general Maioru Şnitnicof, trimisă fiind în avangardă de flancă cu uă brigadă de la 30-lea divisiune, coprinse, eărăşĭ cu luptă, satulă Maglişă. În mersulă acesta prin munte óstea avu a lupta cu nisce greutăţĭ maĭ marĭ şi maĭ grele ca cele din munţiĭ Etropol. Stratulă de néoă ca de 1 $^1/_2$ stânjenă, şi a trebuit să se sape ca nisce tranşee pe unde să deschiḑĕ drumu. Tunurile de munte le sui cu cea maĭ mare anevoinţă, căruţele, chesóne şi călăreţiĭ cu luptă mare, pênă ajunseră unde óstea s'a concetrată.

La 27 Decembre generalu Radețki, care avea direcțiunea generale a mişcăriĭ trupelorŭ, merse la muntele St. Nicolae de unde putea urma operațiunile celorŭ duoĕ colóne.

Turciĭ aŭ fost lăsat pe la posițiunile cele înaintate de la Şipca tóte trupele și tunurile cari le apĕrase; eĭ aşteptaŭ, se vede ranforturĭ, saŭ, că, dădea puçină importanță colónelorŭ ce 'ĭ ataca din flancurĭ; credéŭ că ataculŭ principalŭ o să fie la posițiunea întărită la satulŭ Şipca.

La ḑece ore, tunulŭ rĕsună de uă-dată din partea dréptă și stângă a munteluĭ St. Nicolae, gen. Radețki putea să védă mișcarea ce făcea princip. Mirsky, ce se dirigea către inamicŭ; la amiaḑĭ colóna se desfășura pentru a ataca şi înaintă către întăririle Turcilorŭ încăirându-se cu dênşĭ într'uă luptă crâncenă.

Generalu Scobelef întârḑiase, din causa greutăților̆ marĭ ce le a întêmpinatŭ în drumu-ĭ, d'a veni cu corpulŭ sĕŭ la timpu destinatŭ. Acéstă întârḑiere a causatŭ óre-cum modificarea planuluĭ, maĭ ales din causa acésta colóna gen. Mirsky se aflase într'uă grea încurcătură în ḑiua de 27, că s'a luptatŭ singură cu inamiculŭ, a perdutŭ uă mulțime de ómenĭ, şi soldațiĭ rĕmăseseră fără munițiune, fiind ca la uă sută de metri dinaintea întăriturilorŭ turce. P'aci eĭ eraŭ să părăsiască tĕrîmul ce 'lŭ câştigaseră.

La 28, la 5 ore diminéța, s'a auḑit uă canonadă violentă spre direcțiunea principeluĭ Mirsky, care da a înțelege generaluluĭ Radețki, că colóna sa despre stânga era atacată. Nu se putea însă vedea nimicŭ din muntele St. Nicolae, din causă că era uă céță pré întunecósă. Confiindu-se în soliditatea trupelorŭ principeluĭ Mi-